

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická

První světová válka pohledem kronik Kutnohorska
Michaela Kalčáková

Bakalářská práce
2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Kalčáková**
Osobní číslo: **H12753**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **První světová válka pohledem kronik Kutnohorska**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude vycházet ze studia archivních pramenů uložených ve Státním okresním archivu Kutná Hora. Použity budou kroniky obcí a školní kroniky. Jejich analýza přinese další pohled na válečné události. Práce bude zasazena do kontextu obecně známých událostí na základě studia literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BOROVIČKA, M. - KAŠE, J. - KUČERA, J. - BĚLINA, P. Velké dějiny zemí Koruny české XII. b. Praha - Litomyšl, 2013.

KVÁČEK, Robert. První světová válka a česká otázka. Praha, 2013.

ŠEDIVÝ, Ivan. Češi, české země a velká válka. Praha, 2001.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Marcela Strouhalová

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlášení autora

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence použití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2017

.....
Michaela Kalčáková

Poděkování

Mé poděkování patří především paní Mgr. Marcele Strouhalové za její vedení a Státnímu okresnímu archivu v Kutné Hoře za ochotný a milý přístup. Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Jarmile Brožové za poskytnutí válečného deníku. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu.

Anotace

Práce se zabývá situací v Kutné Hoře a okolí za první světové války. Seznamuje s dějinami Kutnohorska a s celkovým průběhem války v této oblasti. Na základě svědectví obecních a městských kronik předkládá popis regionu ve válečných letech 1914–1918. Tento pohled konfrontuje se záznamy ze školních kronik pro dokreslení dobové reality. Zajímavým doplněním je také deník českého vojáka a posléze ruského legionáře Josefa Viktory, který jako ego dokument poskytuje k některým otázkám nový subjektivní pohled. Cílem práce je zachytit na základě oficiálních pramenů konkrétní situaci regionu v období 1. světové války.

Klíčová slova

První světová válka – 1914-1918 – kroniky – mobilizace – SOkA Kutna Hora

Anotation

The study deals with the situation during the First World War in Kutna Hora and its surroundings. Following with familiarization with history of Kutna Hora and the overall course of the war in the area. The description of the region during the war years 1914-1918 is based on testimonies of municipal and town chronicles. This view confronts the records of school chronicles to illustrate reality. An interesting addition is also the diary of the Czech soldier who later became the Russian legionnaire Josef Viktora. His ego document provides a new subjective view on some issues. The purpose of the thesis is to capture the specific situation of the region during the World War I, using official sources.

Key words

The first World War – 1914–1918 – chronicles – mobilization – SOkA Kutná Hora

Obsah

1	ÚVOD	1
2	REGION KUTNOHORSKO	4
2.1	OKRES KUTNÁ HORA	4
2.1.1	Úvodem ke Kutné Hoře.....	4
2.2	POČÁTEK KUTNOHORSKÉHO OSIDLOVÁNÍ.....	4
2.3	STŘEDOVĚK: PŘEDHUSITSKÁ DOBA.....	5
2.3.1	Husitství	5
2.4	NOVOVĚK.....	6
2.5	MODERNÍ DĚJINY	7
2.6	KUTNÁ HORA A OKOLÍ ZA VÁLKY.....	8
3	CESTA K PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE	15
4	KRONIKA JAKO PRAMEN	17
5	VÁLEČNÁ KAŽDODENNOST	20
5.1	SLAVNOSTI	20
5.1.1	Vánoce.....	21
5.2	HOSPODÁŘSTVÍ.....	22
5.3	ÚLOHA ŽEN.....	24
5.4	DĚTSKÁ RUTINA	24
6	PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA POHLEDEM OBENCÍCH KRONIK	25
6.1	PAMĚTNÍ KNIHA MĚSTYSE CHOTUSICE	25
6.1.1	Popis kroniky.....	25
6.2	PAMĚTNÍ KNIHA ČÁSTI MĚSTA KAŇK.....	30
6.2.1	Popis kroniky.....	30
6.3	PAMĚTNÍ KNIHA OBCE MISKOVIC	33
6.3.1	Popis kroniky.....	33
6.4	KNIHA PAMĚTNÍ OBCE SVATÝ MIKULÁŠE.....	36
6.4.1	Popis kroniky.....	36

6.5	HODNOCENÍ OBECNÍCH KRONIK KUTNOHORSKA	40
7	PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA POHLEDEM ŠKOLNÍCH KRONIK.....	42
7.1	VYMEZENÍ ŠKOLNÍCH KRONIK	42
7.1.1	Pamětní kniha školy Církvické	42
7.1.2	Školní kronika obce Hlízov	45
7.1.3	Kutná Hora	48
7.1.4	Školní kronika obecné školy v Malíně	49
7.1.5	Pamětní kniha školy Sedlecké	54
7.2	HODNOCENÍ ŠKOLNÍCH KRONIK KUTNOHORSKA	57
7.3	KOMPARACE OBECNÍ A ŠKOLNÍ KRONIKY MISOVICE	60
8	ZÁVĚR.....	62
9	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	66
10	SEZNAM PŘÍLOH	72

1 ÚVOD

Práce se zabývá situací za první světové války v Kutné Hoře a okolí. Nejprve obecně představuje Kutnohorský okres a následně i detailněji město Kutná Hora. Následuje seznámení s kronikou jako pramenem. Popsána je zde také cesta k první světové válce. Stěžejní část práce je posléze věnována obcím Kutnohorska a jejím kronikám se zaměřením na roky 1914–1918. Následně jsou zde uvedeny také výtahy ze školních kronik. Pro celkové dokreslení skutečností je použit také Válečný deník českého vojáka Josefa Viktory,¹ který pocházel z obce Paběnice.

Téma *První světová válka pohledem kronik Kutnohorska* jsem si zvolila na základě skutečnosti, že Kutná Hora je mým rodištěm a mám k ní tedy osobní vztah. Dalším důvodem také bylo stoleté výročí od vypuknutí první světové války, které se konalo v době zadání mé bakalářské práce. Nejvýznamnějším informačním zdrojem mé práce byly archivní materiály obecních a školních kronik Kutnohorska.

Zdrojem informací byly především obecní a školní kroniky ze Státního okresního archivu v Kutné Hoře. Byly to kroniky obcí² Červené Janovice, Chotusice, Kaňk, Miskovice, Svatý Mikuláš a Žehušice. Ze školních kronik³ potom obce Církvice, Červené Janovice, Čestín, Dobrovítov, Hlízov, Horka I., Hostovlice, Hraběšín, Chotusice, Jindice, Kácov, Kluky, Malín, Miskovice, Nové Dvory, Sedlec, Tuchtovice, Uhlířské Janovice, Úžice a Žehušice.

¹ V první světové válce byl příslušníkem rakouské armády a poté ruským legionářem. Rodinným archivováním paní Mgr. Jarmily Brožové. Válečný deník Josefa Viktory, č. 1, 1914, nestr., Újezdec č. p. 13.

² SOkA Kutná Hora, Archiv obce Červené Janovice, 1912–1935 (1990–1994), kn. č. 4 a, SOkA Kutná Hora, Archiv obce Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3, SOkA Kutná Hora, Archiv města Kaňk, Městský úřad, Kronika 1923–1938, kn. č. 155, inv. č. 156, SOkA Kutná Hora, Archiv Obce Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, SOkA Kutná Hora, Archiv obce Svatý Mikuláš I. díl, Pamětní kniha 1899–1981, kn. č. 3, inv. č. 3, SOkA Kutná Hora, Archiv obce Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, inv. č. 4.

³ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, SOkA Kutná Hora, ZŠ Červené Janovice, Kronika školy, 1915–1958, SOkA Kutná Hora, ZŠ Čestín, Kronika školy 1895–1971, kn. č. 5, inv. č. 5, SOkA Kutná Hora, ZŠ Dobrovítov, Pamětní kniha 1914–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, SOkA Kutná Hora, ZŠ Horka I., Kronika školy 1904–1934, kn. č. 8, inv. č. 8, SOkA Kutná Hora, ZŠ Hostovlice, Válečná kronika, 1914–1919, kn. č. 5, inv. č. 5, SOkA Kutná Hora, ZŠ Hraběšín, Pamětní kniha 1843–1951, kn. č. 7, inv. č. 7, SOkA Kutná Hora, ZŠ Chotusice, Pamětní kniha 1876 – 1924, kn. č. 10, inv. č. 10, SOkA Kutná Hora, ZŠ Jindice, Kronika školy 1897–1967, kn. č. 15, inv. č. 15, SOkA Kutná Hora, ZŠ, Kácov, Kronika školy 1891–1930, kn. č. 31, inv. č. 31, SOkA Kutná Hora, ZŠ Kluky, Kronika školy 1842–1923, kn. č. 6, inv. č. 6, SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, SOkA Kutná Hora, ZŠ Miskovice, Školní kronika, 1898/1899–1934/1935, kn. č. 8, inv. č. 8, SOkA Kutná Hora, ZŠ Nové Dvory, Pamětní kniha, 1811–1937, kn. č. 24, inv. č. 24, SOkA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41, SOkA Kutná Hora, ZŠ Tuchtovice, Kronika školy 1893–1931, kn. č. 10, inv. č. 10, SOkA Kutná Hora, ZŠ Uhlířské Janovice, Pamětní kniha, 1892–1925, kn. č. 12, inv. č. 12, SOkA Kutná Hora, ZŠ Úžice, Kronika školy, 1900–1935, kn. č. 11, inv. č. 11, SOkA Kutná Hora, ZŠ Žehušice, Kronika školy 1838–1924, kn. č. 12, inv. č. 12.

Do práce jsem však použila pouze některé z nich, a to Chotusice, Kaňk, Miskovice a Svatý Mikuláš. Všechny vybrané kroniky obcí se nacházejí v těsné blízkosti města Kutná Hora. Dál leží jen obce Chotusice a Paběnice. Zvolila jsem náhodný výběr kronik, protože informace v kronikách se velmi často opakují.

Ze školních kronik jsem zvolila kroniky škol v obcích Církvice, Hlízov, Malín a Sedlec. Pro doplnění jsem ještě zařadila některé zkrácené pasáže i z dalších školních kronik. Konkrétně to byly školní kroniky obcí Dobrovítov, Hostovlice, Horka I, Hraběšín, Kácov, Tuchotice, Úžice a Žleby. Následně jsem porovnávala informace obsažené v obecní i školní kronice obce Miskovice. Dalším zdrojem byla také Kronika Kutné Hory,⁴ kterou ale psal Jan Fiala až v době první republiky. O událostech první světové války psal také regionální dobový tisk Podvysocké listy, který vycházel jednou týdně od 11. října 1890 do 24. června 1921.

Dějčinám Kutné Hory se věnuje poměrně velké množství literatury, avšak některé knihy jsou velmi stručné či postrádají důležité informace. Do výběru literatury jsem zařadila publikaci od Jana Jelínka, *Kutná Hora*.⁵ Starší monografii *Kutná Hora a okolí*⁶ napsal literární historik a středoškolský pedagog Radko Šťastný. Tento kutnohorský rodák uváděl historický popis událostí, které formovaly město. Píše o rozmezí let 995–1967. Ze starších publikací to byla dále *Kutná Hora*⁷ od Evy Matějkové nebo od Františka Grimma *Hora Kutná: průvodce městem a blízkým okolím*,⁸ která má vzhledem ke svému vydání roku 1924 k válečným událostem nejbliže. Pro doplnění historie města jsem zařadila také *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*⁹ od Marie Kapavíkové a Lubomíra Vaňka, který posloužil pro doplnění a porovnání dějin města, tak i pro popis okolních obcí na Kutnohorsku, jelikož se k tomuto regionu vztahuje.

K zachycení první světové války mi posloužila kniha od Martina Gilberta *První světová válka: úplná historie*,¹⁰ která se mi jevila velmi kvalitně zpracovaná. Dále jsem do své práce zařadila knihu od Libora Nedorosta *Češi v 1. světové válce* 1. díl: *Mým národům*,¹¹ knihu od Ivana Šedivého *Češi, české země a Velká válka (1914–1918)*¹² nebo *První světová válka a*

⁴ SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II.

⁵ JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990. ISBN 80-7065-046-X.

⁶ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*. Městský národní výbor v Kutné Hoře, 1968, nestr.

⁷ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962.

⁸ GRIMM, František. *Hora Kutná: průvodce městem a blízkým okolím*. Kutná Hora: F. Grimm, 1924.

⁹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969.

¹⁰ GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2005. ISBN 80-7341-563-1.

¹¹ NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce*. 1. díl: *Mým národům*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.

¹² ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Česká historie. ISBN 80-7106-274-X.

česká otázka¹³ od Roberta Kvačka. Dále k tématu posloužil také soubor knih *Velké dějiny zemí Koruny české*¹⁴ od kolektivu čtyř autorů.

Kronikou a jejím využitím jako pramene se nezabývá příliš literatury. Čerpala jsem především z novější knihy od Tomáše Hromádky *Kroniky obcí*¹⁵ a od Václava Pubala *Kroniky a kronikáři*.¹⁶ Stručným vývojem středověkého kronikářství se zabývá monografie *Latinská literatura českého středověku do roku 1400* od Jany Nechutové.¹⁷

Život v zázemí a každodenní život líčí kniha *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914–1918*¹⁸ od tří autorů z Univerzity Pardubice, ve které mi byla nápomocná především kapitola týkající se školství. Dále kniha od Marie Michlové *Byli jsme a budem*,¹⁹ poskytuje pohled na každodenní válečný život na frontě i v zázemí. V této knize se můžeme dozvědět o problematice válečné reality detailněji. Je zde zachyceno například slavení svátků, prožívání války dětmi i život vojáka na frontě. Regionálně laděnou literaturou je kniha *Kutná Hora*²⁰ od Heleny Štroblové a Blanky Altové, kde je zmínka o válečné Kutné Hoře.

¹³ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*. ISBN 80-7254-448-9.

¹⁴ Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA – Pavel BĚLINA, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XII. b. ISBN 978-80-7432-293-8.

¹⁵ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NĪPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁶ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985.

¹⁷ NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000. ISBN 80-7021-305-1.

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena, Martina HALÍŘOVÁ a Tomáš JIRÁNEK. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-499-4.

¹⁹ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013. ISBN 978-80-7475-024-3.

²⁰ ŠTROBLOVÁ, Helena – ALTOVÁ, Blanka, ed. *Kutná Hora*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. *Dějiny českých měst*. ISBN 80-7106-186-7.

2 REGION KUTNOHORSKO

2.1 Okres Kutná Hora

Okres s výměrou 952,8 km² je součástí Středočeského kraje.²¹ Od roku 2003, kdy byla vydána reforma veřejné správy – je okres klasifikován na „*dva správní obvody obcí s rozšířenou působností*“ – Kutná Hora, Čáslav a dále na „*čtyři správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem*“ – Kutná Hora, Čáslav, Zruč nad Sázavou a Uhlířské Janovice. Dnes do okresu spadá 88 obcí.²²

Společným jmenovatelem Kutnohorska je krásná příroda a mnoho zajímavých historických pamětihodností, které svými kořeny sahají do pravěku.²³ Nejvyšším bodem v okrese je vrch Březina u obce Žandova.²⁴

2.1.1 Úvodem ke Kutné Hoře

Město Kutná Hora, jež vévodí Kutnohorsku, si jistě zaslouží více pozornosti. Historie Kutné Hory je spojena především s dolováním stříbra. Koncem 13. století poskytoval kutnohorský důl Osel kolem jedné třetiny veškeré evropské produkce stříbra. Město se také stalo střediskem ražby tzv. pražských grošů. Bohatství a zajímavá historie města měla za následek, že se město stalo hned po Praze nejvýznamnějším městem Českého království.²⁵ Město dalo vzniknout i řadě památek a právem se tak zařadilo na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

2.2 Počátek kutnohorského osidlování

Prvním dokladem dávno minulé hornické činnosti byla mincovna rodu Slavníkovců v nedalekém Malíně, který byl v 10. století významným sídlem rodu.²⁶ Dalším dokladem bylo založení kláštera v Sedlci v roce 1142 Miroslavem z Cimburka²⁷ a jeho následné obsazení německými cisterciáky z Valdsas. Až s jeho výstavbou je teprve spojen hospodářský a kulturní přelom města.²⁸

²¹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Kutná Hora 1969, s. 7.

²² Český statistický úřad. *Okres Kutná Hora* [online]. [2017-06-16]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/11240/17826325/okr_kutna_hora.pdf/76a51301-6fa4-4108-aa49-971697a0f5c7?version=1.4>.

²³ ŠTROBLOVÁ, Helena – VANĚČKOVÁ, Jana – NOVÁK, Pavel. *Průvodce: Kutná Hora a okolí, Čáslav a okolí, Posázaví*. Kutná Hora: KIC Kutná Hora, 1997, s. 2.

²⁴ Tamtéž, s. 7.

²⁵ KULICH, Jan. *Kutná Hora*. Gloriet s. r. o.: Libice nad Cidlinou, nestr.

²⁶ JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990, s. 9. ISBN 80-7065-046-X

²⁷ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, Městský národní výbor v Kutné Hoře, 1968, nestr

²⁸ JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990, s. 13. ISBN 80-7065-046-X

2.3 Středověk: předhusitská doba

Rozvoj hornictví musel být regulován postupy, které byly potřebné pro funkci středověkého horního města.²⁹ Za přelom v dějinách Kutné Hory je považován rok 1300. V té době král Václav II. (1278–1305) poskytl osadám významný právní dokument *Ius Regale Montanorum*.³⁰ V tomto zákoníku Václav II. určil veškerá pravidla pro fungování dolů.³¹ V letech 1289-1299 lze tedy Kutnou Horu považovat za město. Král také uskutečnil mincovní reformu a pro její potřeby zřídil také mincovnu Vlašský dvůr.³²

Od 14. století nastává rozmach městského ruchu, který byl způsobován zejména hornickou činností.³³ Díky hornictví se z Kutné Hory stalo výsadní město.³⁴ Na konci 14. století se město hojně účastnilo politického života v zemi. Když byl v roce 1393 zajat král Václav IV., stála Kutná Hora za jeho bratrem Janem. Na začátku 14. století při Václavových a Zikmundových sporech stála však na i straně Václava.³⁵

2.3.1 Husitství

V počátcích husitského hnutí rozpoutával nepokoje především patriciát společně s katolickým duchovenstvem. A právě na počátku revoluce bylo město hlavně oporou katolíkům a tudíž i Zikmunda.³⁶ Z Kutné Hory se tak stalo centrum kontrarevoluce.³⁷

Roku 1420 ve městě pobýval král Zikmund, který připravoval tažení na Prahu.³⁸ Na Vítkově byl vojskem Jana Žižky z Trocnova poražen.³⁹ Právě Kutná Hora měla díky své strategické poloze sehrát klíčovou roli, neboť byla vybrána jako centrum proti Praze. Další výhodou Zikmundových plánů bylo stříbrné bohatství Kutné Hory, které mělo směřovat přímo do jeho pokladny.⁴⁰ Katolíci byli potlačeni na jaře roku 1421, když Kutnou Horu dobyli Pražané. Ještě před vpádem vypálili klášter v Sedlci. Tato událost se konala pod záštitou Jana Želivského.⁴¹

²⁹ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, nestr.

³⁰ Královské horní právo. O tom více. ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, Městský národní výbor v Kutné Hoře, 1968, nestr.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 37.

³⁴ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962, s. 19

³⁵ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 37.

³⁶ Tamtéž, s. 37. Kutná Hora 1969.

³⁷ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962, s. 30.

³⁸ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, nestr.

³⁹ Tamtéž, nestr.

⁴⁰ JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990, s. 34

⁴¹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 37.

Po husitských válkách Kutná Hora dosáhla celosvětové úrovně. Roku 1448 byl na sněmu v Kutné Hoře prohlášen králem hejtman Jiří z Poděbrad, který po skonu Ladislava Pohrobka nastoupil na trůn. S jeho působením je spojeno několik rozhodnutí, které ovlivnily město. Například v roce 1459 udělil kutnohorským měšťanům kdysi získaná privilegia.⁴² Po jeho smrti byl v Kutné Hoře roku 1471 zvolen králem Vladislav Jagellonský,⁴³ který zvítězil nad Matyášem Korvínem.⁴⁴ Jeho vláda přináší velký městský rozvoj.⁴⁵

2.4 Novověk

V roce 1547 bylo potlačeno první stavovské povstání, následně zaměřil Ferdinand I. svou pozornost na hospodářskou politiku proti městům. Kutná Hora tyto zásahy nepocítila tak výrazně jako ostatní města, ale i tak již neměla výsady na jaké, byla zvyklá. Hospodářské výhody z doby jagellonské byly ty tam a navíc byl do města dosazen královský rychtář, který byl nejdůležitější postavou ve městě a dohlížel také na volbu městské rady.⁴⁶ Pomalý úpadek se odrazil na výstavbě města i v umění. Příčinou tohoto úpadku bylo vyčerpání povrchových důlních pásem a následný nedostatek technických prostředků.⁴⁷

Po třicetileté válce Kutná Hora upadá po všech stránkách, její celonárodní a středoevropský význam je dávno pryč. Trpěla při drancování vojenských tlup táhnoucích městem. Z 927 staveb z roku 1565 bylo již v roce 1628 opuštěno 146 domů. Obyvatelé odcházejí a později je tento úbytek ještě patrnější.⁴⁸ Svou roli v rekatolizaci, sehráli jezuité,⁴⁹ které Vilém Vřesovec uvedl do města v roce 1626.⁵⁰ S jejich nástupem začalo baroko.⁵¹ Tito jezuité vystavěli honosnou Jezuitskou kolej.⁵²

⁴² JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990, s. 38.

⁴³ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962, s. 33.

⁴⁴ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 38.

⁴⁵ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, nestr.

⁴⁶ JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990, s. 63–64.

⁴⁷ Tamtéž, s. 65.

⁴⁸ Tamtéž, s. 65.

⁴⁹ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, nestr.

⁵⁰ GRIMM, František. *Hora Kutná: průvodce městem a blízkým okolím*. Kutná Hora: F. Grimm, 1924, s. 6

⁵¹ Tamtéž, s. 6.

⁵² VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 39.

2.5 Moderní dějiny

Období rozvoje manufakturní a později tovární výroby na konci 18. století se dotýkají Kutné Hory jen okrajově.⁵³ Měšťanem Breuerem byla založena nejstarší manufakturní tiskárna kartonů.⁵⁴ Dále byla ve městě v provozu cihelna, továrna na varhany a obuv, pivovar v Lorci či koželužna.⁵⁵ Řemeslná výroba také nezaostávala. Kutná Hora se mohla pochlubit 66 druhy drobných řemesel a živností. Mezi nejpočetnější patřila řemesla ševcovská a krejčovská.⁵⁶

V roce 1812 přibyla, pro zaměstnanost kutnohorských dělníků velmi významná, továrna na tabák v Sedlci. Ta byla z Golčova Jeníkova přesunuta do budovy zrušeného cisterciáckého kláštera v Sedlci.⁵⁷

Přestože Kutná Hora nijak zvlášť nevybočovala ani po hospodářské ani po politické stránce, obyvatel nepřibývalo. Český charakter města se snažili zachovat především jednotliví vlastenci a bylo zapotřebí nemalého úsilí. Období národního obrození bylo pro kulturní život Kutné Hory velmi významnou epochou. Kutná Hora se stala rodištěm například Jana Erazima Wocela, Karla Havlíčka Borovského či Josefa Kajetána Tyla.⁵⁸ Kutná Hora žila společenskými akcemi, bály, divadelními a přednáškovými večery a v neposlední řadě výlety do přírody.

Kutná Hora se rozvíjela také v oblasti průmyslu. V roce 1864 zahájil provoz cukrovar a za rok slévárna kovů. Bez významu nebyl také rozvoj peněžních ústavů, které následně umožnily rozkvět městských podniků.⁵⁹ Koncem 19. století se ve městě rozvíjí opět stavební ruch. Byly vystavěny nové veřejné budovy nebo školy, také se započalo s restaurování významných památek jako je chrám svaté Barbory, Vlašský dvůr či kostel Nejsvětější Trojice.⁶⁰

⁵³ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Kutná Hora 1969, s. 39.

⁵⁴ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962, s. 78.

⁵⁵ Tamtéž, s. 78.

⁵⁶ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Kutná Hora 1969, s. 40.

⁵⁷ ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*, nestr.

⁵⁸ GRIMM, František. *Hora Kutná: průvodce městem a blízkým okolím*. Kutná Hora: F. Grimm, 1924, s. 7.

⁵⁹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 40 – 41.

⁶⁰ Tamtéž, s. 41.

2.6 Kutná Hora a okolí za války

Tato kapitola vychází z místní kroniky a dalších pramenů včetně ego dokumentu⁶¹ – deníku pozdějšího legionáře Josefa Viktory.⁶² Kronika města Kutná Hora začíná zápisem o první světové válce následovně: „*Jako hromová rána dopadlo na náš lid vypovězení války Srbsku. Bylo sice ostré vyjednávání mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem pro zavraždění následníka trůnu arcivévody Ferdinanda z Este a jeho manželky Žofie [...]*⁶³ *leč každý se konejšil nadějí, že panovník tak starý válku nevyproví. Ale na nátlak Německa rozhodnuto bylo jinak [...]*“⁶⁴

Regionální dobový tisk Podvysocké listy k začátku války dodávají: „*Po čtyřicetiosmi letech míru, v němž mocnářství rakouské žilo a vyvíjelo své vnitřní síly, došlo k historickému okamžiku, kdy císař obrací se k národům, aby jim ohlásil, že povolal brannou moc říše rozhodnouti o tom, co nebylo lze dosíci jednáním diplomatickým a cestou dohodování se vlád.*“⁶⁵ Dále dodává: „*Český národ je si vědom své povinnosti k mocnářství a jako ji plnili v letech, kdy požehnaný mír určoval všechn život národní, tak jí plní úplná v situaci, kdy vichřice válečná působí převrat v celém ústrojí státního života a kdy od národů, věrně trvajících [...]*“⁶⁶

A takto o mobilizaci⁶⁷ hovoří deník účastníka války Josefa Viktora (1890-1946)⁶⁸ v obci Paběnice:⁶⁹ Zápis z neděle 26. července uváděl: „*Časně zrána odešel jsem na houby. Při mém návratu mluvilo se, že jest již vyhlášena mobilizace. Bych zjistil pravdu, sebral jsem kolo a jel jsem na blízký čerVENOJANOVICKÝ telegrafní úřad, kde vše mluvené okázalo se faktem [...]* A po poledním byl již u nás komisař okr. hejtmanství, který přivezl podrobné vyhlášky o částečné mobilizaci ročníků do 37 let. Bylo to překvapení náhlé. Pout' byla již úplně pokažena. Každý

⁶¹ Deník je notýsek malého rozměru, má špinavé a zežloutlé listy popsané velmi drobným ale čitelným písmem. Jeho pozitivum je zřejmě i v tom, že se nedopisoval až zpětně, jak se to mnohdy stávalo u kronik. U deníku se to neděje z toho důvodu, že byl psán přímo v zákopech první světové války, takže se nemohlo stát, že byl ovlivňován pozdějšími politickými faktory. Domnívám se, že nadmíra emocí vyjádřená v deníku, se nedá považovat za nedostatek a právě tuto citovou stránku hodnotím velmi kladně.

⁶² Rodinným archivováním paní Mgr. Jarmily Brožové. Válečný deník Josefa Viktory, č. 1, 1914, nestr., Újezdec č. p. 13.

⁶³ Text je opsán z kroniky, někdy tedy i s pravopisnými chybami či s chybnými daty.

⁶⁴ SOKA Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II, s. 1.

⁶⁵ Podvysocké listy, č. 31, Na Horách Kutných, 31. 7. 1914, roč. 25.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Deník nás seznamuje s osobními pocity Josefa Viktory, který začíná paběnickou poutí konanou na Sv. Annu. Tato slavnost se proměnila v noční můru, neboť právě zde se majitel deníku dozvěděl zprávu o mobilizaci.

⁶⁸ Narodil se 3. března 1890 v domě č. p. 13 v Paběnicích, které leží v kutnohorském okresu. Jeho rodiče vlastnili poměrně velké hospodářství, na kterém jim spolu s bratrem Františkem pomáhali. S vyhlášením mobilizace v červenci roku 1914 musel i on nastoupit do války. Z rodinného archivu paní Mgr. Jarmily Brožové.

⁶⁹ Obec se nachází přibližně 16 kilometrů od Kutné Hory. První zmínky o obci pocházejí z dob raného středověku. Hájkova kronika nás seznamuje s tvrzením, že „*Paběň, bratr Časa,*“ který založil Čáslav „*postavil na hranicích hejtmanství čáslavského a ledečského hrad Paběnice.*“ O tom více Obec – *Oficiální stránky obce Paběnice: Historie a současnost* [online]. 20. 3. 2016 [cit. 24. 4. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.pabenice.cz/obec-1/historie-a-soucasnost/>>.

třebas i vojákem nebyl, byl tím ohromen [...].⁷⁰ „Já na to odpoledne odjel jsem do Šebestenic, Kozohlod a zpět ve Zbýšově jsem se rozloučil s našimi přáteli. Když jsem přijel domů, byli u nás strýc a teta Růžičkovi z Oujezdce. Tam očekávali mě i bratra, by se s námi rozloučili. Den mi připadal nekonečně dlouhý a nikde jsem neměl ani chvilku stání. A tak uběhla neděle a též pouť, na kterou jsem se tak natěšil [...].⁷¹

Při vypuknutí války byli Kutnohorští obyvatelé zařazeni do 21. pěšího pluku s hudbou.⁷² Štáb pluku sídlil v Kutné Hoře a následně po vyhlášení války se přestěhoval do Čáslavi.⁷³ Branci z kutnohorského okresu byli přidělováni k 36. pěšímu pluku do Mladé Boleslavi.⁷⁴ Přítomnost války kutnohorským občanům připomínaly vojenské budovy, kasárny, lazarety i hostince, které sloužily k ubytování vojska.⁷⁵

Rozkaz k částečné mobilizaci se šířil prostřednictvím posílů v kočárech. *„Povolána u nás prvá výzva do 37 let. Rozlehl se pláč a nářek. Ženy chystaly mužům potraviny, prádlo, muži dělali poslední vůle a na venku ještě ten den konali nejnmutnější práce v hospodářství.⁷⁶ Poté se týkala mužů ve stáří 42 let. Také mnoho nevojáků bylo odvedeno na bojiště, to se týkalo hlavně řemeslníků. V neposlední řadě byly v únoru a březnu, odvedeni studenti reálných škol (ročník 1895 a 1896). Konaly se také odvody koní.⁷⁷ Koně měly velkou hodnotu už před válkou, kdy stály zhruba tisíc korun. Na konci války však získaly ještě mnohem větší hodnotu a stály „patnáctkrát víc.“⁷⁸ Koně byli zabaveni pro potřeby války. Odvody koní a potravin měli na starosti komisionáři. České vesnice a města se s prvními vojáky loučily velmi slavnostně. Nechyběly zde dojemné scény loučení. Obecně se mělo za to, že válka bude krátká, a lidé „ujišťovali sebe i druhé, že se určitě brzy uvidí.“ Realita ale byla docela jiná.⁷⁹ „Zdejší občané docházeli do Malína, aby odjíždějící spatřili. Přinášeli vojínům občerstvení a dárky: kuřivo, čokoládu, pečivo, uzenky, pivo. Jako na venkově každý milerád druhu v práci pomohl tak měšťané zdejší na nádraží v projevech lásky se překonávali. Zdejší pluk poslán na Rusko.“⁸⁰*

⁷⁰ Deník Josefa Viktory.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² SOKA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II, s. 2.

⁷³ LOPAUR, Miloslav. *Legionáři okresu Kutná Hora: (1914-1920)*. Kutná Hora: SOKA Kutná Hora, 2001, s. 5.

⁷⁴ ŠIMŮNKOVÁ, Alice. *Krásné město: Časopis přátel Kutné Hory* 1, 2004, s. 6. Na nádraží do Mladé Boleslavi směřoval i Josef Viktora z Paběnic. O tom více Deník Josefa Viktory.

⁷⁵ ŠTROBLOVÁ, Helena. – ALTOVÁ, Blanka (eds.). *Kutná Hora*. Praha: NLN, 2000. *Dějiny českých měst*, s. 210.

⁷⁶ SOKA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 1.

⁷⁷ Tamtéž, s. 2.

⁷⁸ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb česká každodennost 1914–1918*, s. 60.

⁷⁹ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 60.

⁸⁰ SOKA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II, s. 2.

I Josef Viktora z obce Paběnic se musel se svými milými rozloučit. V pondělí 27. července si ještě doma s bratrem odbyl nejnnutnější práci a pak už se připravovali na odjezd. Avšak celý den už se Josef necítil dobře, byl nervózní a nevěděl, co má očekávat: „*Chodil jsem z místa na místo a vše my padalo z rukou – Na konec přišel čas kdy jsme se museli s našimi drahými rozloučiti. Byla to chvíle trapná neb žádný z nás nemohl říci zdali se ještě kdys schledáme [sic].*“⁸¹

V domech se rozléhal nářek a pláč, ženy začaly svým mužům chystat věci, které byly důležité pro dlouhou cestu. Byly to zejména potraviny nebo prádlo. Muži museli i přes tyto okolnosti zastávat nejnnutnější práce v zemědělství a sepisovat poslední vůle. Další den už kutnohorští občané nastupovali ke svým plukům. Ještě před tím však byla vykonána důležitá lékařská prohlídka z důvodu způsobilosti k vykonání vojenské služby. Bylo pochopitelné, že se muži chtěli frontě vyhnout, a tak si vymýšleli nejrůznější zdravotní problémy. Z celé obce jeli všichni muži společně na vozech směrem ke kutnohorskému nádraží. Cestou si zpívali různě písňe, které ale nebyly příliš zvučné pro císařský dům. Posléze se již město začalo plnit „[...] *záložníky, kteří s kufříky a ranci spěchali ku kasárnám.*“⁸² Tam byli vyzbrojeni a potom odesláni do přilehlých vesnic. Teprve potom se konal odjezd směrem na frontu. Jak již bylo řečeno výše, mezi lidmi se šířila myšlenka brzkého konce války a na dobu jejího trvání se uzavíraly i sázky.⁸³

Dále se kronika zmiňuje o životě lidí v zázemí, kteří se rázem museli potýkat s novými rolemi. V tomto roce se žně konaly za špatného počasí, a muselo se již posekané obilí velmi často obracet.⁸⁴ V tuto chvíli se měla ukázat zdatnost žen, které byly ponechány na pospas kruté válečné realitě. Kronikář sklání pochvalu za jejich statečnost: „*A tu se ukázala síla venkovských žen. Až s podivením bylo, jak v krátkém čase při příznivějším počasí se obilí s polí sklidilo. Na mnohých místech pracovaly jen ženy s dětmi.*“⁸⁵

Mezi branci a vojskem panovala nedisciplinovanost a „*vzdorovitý duch.*“⁸⁶ To se projevilo zejména na cvičišti na Rovínách, kde se konala přísaha.⁸⁷ Avšak branci místo ní dali přednost domovu, kam se „*rozutekli*“⁸⁸ a raději se ještě naposledy se svými milými rozloučili.

⁸¹ Deník Josefa Viktory.

⁸² SOKA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 1.

⁸³ Tamtéž, s. 1.

⁸⁴ Tamtéž, s. 1.

⁸⁵ Tamtéž, s. 1.

⁸⁶ Tamtéž, s. 4.

⁸⁷ Tamtéž, s. 7.

⁸⁸ Tamtéž, s. 4.

Josef Viktora také podnikl cestu na černo. Ze zápisu z deníku se dozvídáme o krátké návštěvě rodiny: „po obědě odjíždělo mnoho vojínů domů a i já odhodlal jsem se na to že se podívám domů, na černo‘ neb to bylo přísně zakázané vzdalovat se z města. Šel jsem tedy ještě s několika známými do Doubravice na nádraží kvůli jistotě, – by nás na místním nádraží nezadrželi. Na náměstí sešel jsem se M. Mlázovským kterému jsem vše krátce vyložil co zamýšlím a pospíchal jsem dále. Do Doubravice došli jsme kol 1. h. Bylo příjemné nedělní odpoledne a slunce hrálo pěkně. Zde vypili jsme každý 1. pivo a zatím přijel vlak a my nasedli a jeli s ním k Nymburku. Ve vlaku přeplnino kde je [...] místečko třeba i sebe menší bylo obsazeno. A tak jsem dojel až do Čáslavi kde jsem vystoupil z vlaku a pospíchal k domovu.“⁸⁹ Následuje vylíčení krátkého a dojemného shledání: „Domů jsem přišel kol 5. h. a doma byla jen švagrová a ostatní byli na poli, svázeli žito. Hned se sešlo k nám známých a vyptávání nebylo konce. Mezi tím přijel i otec domů. Po výměně suchého prádla neb jsem přišel celý propocený a krátké večeri odebral jsem se s otcem do hostince kde jsem se zdržel dosti dlouho. [...]“⁹⁰

Při odchodu na bojiště „ověnění květinami“⁹¹ byli zase opilí. Vrchol nekázně je vyjevna v pasáži, kdy se loučila pochodová setnina – „Důstojník odstrčil ženu od záložníka. Ale kurážná manželka vyřala mu před všemi políček a již se na důstojníka vrhli okolostojící lidé. Důstojník se ani nebránil.“⁹² Poté nastalo vyšetřování.⁹³

U zdejšího obyvatelstva nevládlo válečné rakousko-uherské nadšení a „rakouská vláda ovšem hned nerozuměla nápisům, jež si čeští vojáci psali na vagony. (,Přímo do Petrohradu.‘ Do Moskvy apod.).“⁹⁴

Ze strachu rakouské vlády o české vojáky, „aby doma nenačichli velezradou přemístila české pluku do jiných zemí.“⁹⁵ Tak byl zdejší 21. pěší pluk dislokován do Jageru (Egeru) v Uhrách a v Kutné Hoře působil 60.⁹⁶ pěší uherský pluk. Oběma stranám ale bylo tvrzeno,

⁸⁹ Deník Josefa Viktory.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ SOKA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 9.

⁹² Tamtéž, s. 9.

⁹³ Tamtéž, s. 9.

⁹⁴ Tamtéž, s. 9.

⁹⁵ Tamtéž, s. 9.

⁹⁶ ŠIMŮNKOVÁ, Alice. *Krásné město: Časopis přátel Kutné Hory* 1, 2004, s. 6.

„že se uherský pluk bouří.“ Proto měl tento pluk dojem, že musí město dobývat.⁹⁷ Do města však maďarský pluk dorazil „[...] za zvuku hudby a s uherskými četnými prapory [...]“.⁹⁸ Uvnitř pluků často docházelo k různým roztržkám. Maďarští vojáci byli suroví a často opilí.⁹⁹ Někteří důstojníci byli pobouřeni některými znaky, které byly posléze odstraněny. Například: „mezi nimi ruský na reklamním štítu u Moravce, obchodníka s kávou, dále francouzský nápis na hostinci u Modrého kříže, ano i červená, bílá a modrá sklička ve dveřích u hostince, na Poště.“¹⁰⁰ Byly zde i krádeže, jejichž obětí byl hodinář Nevečeřel s dcerou, kteří byli v noci přepadeni maďarským vojákem. Vyšetřování velitelem četnictva Vacovským posléze ukázalo na odcizenou věc, kterou byla „[...] zásoba tabáku z vyloupené trafiky.“¹⁰¹ Po tomto verdiktu nebyl velitel u Maďarů příliš oblíben a byl přesazen.¹⁰²

Válka přinesla především zhoršené zásobování. To zesílilo s příchodem maďarského vojska a ve městě nastala drahota.¹⁰³ I *Podvysocké listy* poznamenávají, že byly zavedeny maximální ceny potravin. „*Hnutí, jež volá po zavedení maximálních (nejvyšších) cen potravin, jež smí výrobce nebo obchodník žádati, roste s každým novým dnem, a každý, kdo má na paměti zájem o výživu lidu v budoucnosti, musí s ním souhlasiti. Soudíme, že jsou celkem pro výživu lidu zbytečné teoretické spory o to, kdo zavinuje zdražování potravin [...]*“.¹⁰⁴

Na příkladu „*Před válkou 1 kg chleba stál 24 h, v únoru 1915 již 48 haléřů.*“¹⁰⁵ „Jak válka plynula, mezi obyvatelstvem byl čím dál znatelnější nedostatek potravin, který byl patrný i v roce 1915. Nastal zákaz vývozu pytlů, které naplněné pískem sloužily jako ochrana válečných zákopů. Také byla nouze o petrolej a sůl. Dalším problémem byli polští uprchlíci. Ti byli v Kutné Hoře přijati celkem srdečně. Příliv uprchlíků začal v souvislosti s ruským zmocněním se Haliče. Mezi uprchlíky však bylo i hodně polských židů nečistého zjevu, kteří zde vykonávali vlastní bohoslužby a posléze byli donuceni k návratu.“¹⁰⁶

„Dne 21. února 1915 bylo nařízením císaře zakázáno zpracovávat mlýnské výrobky a obilí a byl dán počet dovolených surovin. Všechny zásoby musely být k 28. únoru 1915

⁹⁷ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 9.

⁹⁸ Tamtéž, s. 9.

⁹⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 9.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 11.

¹⁰² Tamtéž, s. 11.

¹⁰³ Tamtéž, s. 11.

¹⁰⁴ *Podvysocké listy*, č. 43, Na Horách Kutných, 23. 10. 1914, roč. 25.

¹⁰⁵ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 3.

¹⁰⁶ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 4.

zapsány.¹⁰⁷ „I v Kutné Hoře se 28. února 1915 musely hlásit zásoby mlýnských výrobků a obilí a poté byly v domácnostech používány chlebové a moučné lístky.“ – „*lístky moučné dostávali jsme pravidelně, ale za to velice často u obchodníků viselo oznámení: ‚Mouka není.‘*“¹⁰⁸ Do mlýna se tedy mohlo dávat obilí jen na tento lístek. Výkazy vydávaly obecní úřady a poté hejtmanství. Z této částky se ale nikdo nemohl uživit, a tak mlynáři mleli na černo. U automobilů byla zabavena guma. Vedly se dvojce knihy účetnictví, které měly oklamat revizi. Nyní byli všichni mlynáři zapotřebí a „*všechny zapadlý mlýnky přišli nyní ke cti [...].*“¹⁰⁹

Den 28. října 1918 nastal Den osvobození, který „*[...] připadl na pondělí. Bylo zataženo a špinavé počasí. Škaredý podzim.*“¹¹⁰ V Kutné Hoře byl popsán takto: „*K 11 hodině dopoledne vešly ve známost zprávy o příměří mezi bojujícími odpoledne po třetí hodině přišla radostná zpráva o prohlášení samostatnosti na ulicích pražských a o převzetí pražských úřadů. Na ulicích zdejších veliký rozruch, se slzami v očích zvěstoval jeden druhému radostnou zprávu.[...].*“¹¹¹ „*Lidé jásají, provolávají slávu a za tónů národních písní Čtvrtého července, Hej Slované a Spi Havlíčku se vydávají na pochod městem. Nejprve k pomníku Havlíčka, pak k rodnému domu Tyla, Vocela a Brauna. Hloučky lidí začínají na různých místech města zcela spontánně strhávat z úředních budov rakouské orlíčky. Četníky není nikde vidět.*“¹¹² „*Snad každý si chce vychutnávat tento den až do jeho úplného konce. Vždyť máme nejen svůj stát, ale hlavně – skončila válka! Spát se proto může jít až za kuropění.*“¹¹³

Dislokovaný 60. maďarský pěší pluk „*[...]se drží posledních instrukcí došlých krátce po poledni z Prahy a z Vídně. Ty příkazují nezasahovat.*“ „*Navíc jsou Maďaři natolik zmateni, že ze svých kasáren raději ani nevycházejí.*“¹¹⁴ „*Večer pozorovali jsme a i několik dní před tím, že vojáci maďarští jednotlivě z posádky utíkají domů a že disciplína jejich jest úplně rozvrácena.*“¹¹⁵

¹⁰⁷ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha: NLN, 2001. Česká historie, s. 249.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 13.

¹⁰⁹ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 7.

¹¹⁰ ŠIMŮNEK, Michal, *Krásné město: Časopis přátel Kutné Hory* 3, 1998, s. 6.

¹¹¹ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 66.

¹¹² ŠIMŮNEK, Michal, *Krásné město: Časopis přátel Kutné Hory* 3, 1998, s. 7.

¹¹³ Tamtéž, s. 7.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 7.

¹¹⁵ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 66.

Jak už bylo řečeno, nejvýrazněji se válečná doba projevovala v rodinách, kde narukoval živitel i autorita rodiny. „První světová válka však navždy změnila tradiční rodinní vzory. Bylo odvedeno šedesát procent mužů ve věku od osmnácti do třiapadesáti let, ale ženy dokázaly zastat muže v domácnosti i v zaměstnání, čímž se jim následně otevřely dveře ke vzdělání.“¹¹⁶ Právě odchod mužů na frontu, ukázala ženu jako zdatnou zastánkyni muže, i když jí ostatní mnoho šancí nedávaly, právě ony dokázaly tento mýtus zcela vyvrátit a statečně se pustily do práce.¹¹⁷

¹¹⁶ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013, s. 73.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 75.

3 CESTA K PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE

Dne 28. června 1914 byl v Sarajevě zavražděn František Ferdinand d'Este s manželkou Žofíí.¹¹⁸ Ač nebyl František Ferdinand v Evropě ani v habsburské monarchii příliš oblíbenou osobností, atentát zasáhl většinu obyvatel a tisk jej odsuzoval.¹¹⁹ Důvodem vypuknutí války ale nebyl jen samotný atentát. Už dříve totiž na Balkáně panovaly napjaté vztahy a dlouhodobý neklid.¹²⁰ Především Balkán byl totiž před první světovou válkou předmětem soupeření Rakouska-Uherska a Německa.¹²¹ Tuto strategickou polohu chtělo do svého vlivu získat i Rusko, které se chtělo dostat k černomořským úžinám.¹²²

V roce 1908 probíhala tzv. Bosenská krize, v níž Rakousko anektovalo bývalé turecké území Bosnu a Hercegovinu, ve kterém porušilo uzákonění Berlínské smlouvy z roku 1878.¹²³ Anexe Bosny a Hercegoviny¹²⁴ však nebyla dobrým tahem, Rakousko-Uhersko tak rozčílilo evropské mocnosti a válka se Srbskem byla na spadnutí.¹²⁵ Rakousko-Uhersko chtělo zkrotit stále výbušnější a sebejisté Srbsko.¹²⁶ Od té doby byl k okupantům chován odpor, který byl typický i pro Gavrila Principa, člena uskupení Mladá Bosna.¹²⁷ O rozšiřování slovanských ambicí na úkor Rakouska-Uherska hovořil i dopis, od barona Conrada von Hötzendorfa, adresovaný arcivévodovi Františku Ferdinandovi, v němž se pravilo, že „*sjednání jihoslovanského plemene je jedním z mohutných národních hnutí, jež nelze přehlížet ani potlačovat...*“¹²⁸ I samotný arcivévoda František Ferdinand předpovídal střet Němců se Slovany. Z toho se zrodila i jeho nedůvěra k Itálii a Trojspolku, jehož zradu předpovídal.¹²⁹

Před válkou byla Evropa rozdělena na dva bloky a určujícím bodem bylo utváření spojení s různými evropskými státy.¹³⁰

¹¹⁸ BOROVIČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel. *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII b (1890–1918), Praha – Litomyšl 2013, s. 558.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 558.

¹²⁰ NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce*. I. díl: *Mým národům*. Praha: Libri, 2006, s. 30.

¹²¹ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Česká historie, s. 19.

¹²² NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce*. Praha: Libri, 2006, s. 24.

¹²³ GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2005, s. 33.

¹²⁴ Anexe současně sloužila jako dárek pro Františka Josefa k 60. výročí jeho vlády. O tom více KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 19.

¹²⁵ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 19.

¹²⁶ Tamtéž, 16.

¹²⁷ Tamtéž, s. 19.

¹²⁸ Tamtéž, s. 33

¹²⁹ BOROVIČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel. *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII b (1890–1918), Praha – Litomyšl 2013, s. 557–558.

¹³⁰ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*, s. 12.

Na jedné straně stály Ústřední mocnosti, kam patřilo Rakousko-Uhersko a Německo. Jejich smlouva byla ztvrzená v říjnu 1879.¹³¹ Tito sousední spojenci byli navzájem propojeni pouty, která je měla dovést až do trpkého konce.¹³²

Další mocenský blok představoval Trojspolek, což bylo spojení s Itálií uzavřené v roce 1882.¹³³ Roku 1891 se sblížila Francie s Ruskem.¹³⁴

Významným spojenectvím byla v roce 1904 srdečná dohoda Velká Británie a Francie. Tato smlouva definovala koloniální zájmy a byla namířena proti německým mocenským zájmům.¹³⁵ Po Japonské porážce z let 1904-1905 hledalo Rusko podporu.¹³⁶ V roce 1907 pak následovala aliance Británie a Ruska,¹³⁷ tzv. Trojdohoda, která byla namířena proti Trojspolku.¹³⁸

Celkový evropský neklid způsobovalo stále sílicí zbrojení, rostoucí armáda, vlastenecká propaganda, vlastní cíle a záměry či nejrůznější válečné předpovědi.¹³⁹ Postupem času přibývalo nejrůznějších střetů a napětí sílilo. Každý stát si nesl vůči ostatním své křivdy a zášť.¹⁴⁰ V tomto konfliktu zaplatilo životem zhruba 9 000 000 vojáků, letců a námořníků. Dále pod tíhou leteckého bombardování, nemocí, bídy asi 5 000 000 civilistů.¹⁴¹

¹³¹ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 12.

¹³² Tamtéž, s. 13.

¹³³ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Česká historie, s. 17.

¹³⁴ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 15.

¹³⁵ Tamtéž, s. 15.

¹³⁶ Tamtéž, s. 15.

¹³⁷ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Česká historie, s. 17.

¹³⁸ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, s. 15.

¹³⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁴⁰ GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2005, s. 33.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 15.

4 KRONIKA JAKO PRAMEN

Pojem kronika je odvozena z řečtiny a znamená chrónos – čas.¹⁴² Patří mezi historiografické prameny.¹⁴³ Kroniku tvoří buď autor sám, nebo mu je jeho tvorba zadána nějakou institucí.¹⁴⁴ Kronikáři se většinou drželi časového pořadí, ale někdy zacházeli i do minulosti nebo do budoucích událostí, které analyzovali a hodnotili. Kroniky byly psány i s odstupem od vyobrazených příhod.¹⁴⁵

Kroniky zachycovaly a hodnotily záznamy z minulosti, které se konaly na konkrétním místě například v obci, regionu, škole, farnosti či v rodině či ve společnosti lidí.¹⁴⁶ Kronika především referuje o dějinných událostech, mnohdy v osobních souvislostech. Jednoduchým a věcným způsobem vykresluje historická témata.¹⁴⁷ Kroniky sloužily pro uchování dokladů o minulosti a zobrazení různých tradic.¹⁴⁸ Je také pramenem a záznamem šířícím historické povědomí mezi obyvatele.¹⁴⁹

Anály zachycovaly chronologické záznamy o důležitých událostech roku.¹⁵⁰ Na proti tomu kroniky už tolik neapelují na chronologické hledisko, ale stále je zde patrné.¹⁵¹ Se vznikem kronikářských děl došlo ke spojení kronik s anály.¹⁵²

Rozkvět kronikářství zaznamenal především středověk. Informace z tohoto období, pomineme-li biografická díla, jsou uloženy zejména v kronikách.¹⁵³ Společnost si v určitém období začíná uvědomovat svou existenci v historickém kontextu. S tímto vědomím se v různých národech začínají projevovat tendence uchovat zpočátku ústní a později také písemné záznamy o jejich životě. Tyto projevy známe jako národní mýty, eposy, pověsti.¹⁵⁴

¹⁴² *Prameny historiografické*. Wikisofia [online]. [cit. 15. 5. 2017]. Dostupné z WWW: <https://wikisofia.cz/wiki/Prameny_narativn%C3%AD>. ISSN 2336-5897.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>, s. 9. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁴⁵ *Prameny historiografické*. Wikisofia [online]. [cit. 15. 5. 2017]. Dostupné z WWW: <https://wikisofia.cz/wiki/Prameny_narativn%C3%AD>. ISSN 2336-5897.

¹⁴⁶ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>, s. 9. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁴⁷ Ottův slovník naučný. Praha. J. Otto, 1900. svazek 15 Krajčij–Ligustrum, s. 248.

¹⁴⁸ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 7.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

¹⁵⁰ NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000, s. 66.

¹⁵¹ Ottův slovník naučný. Praha. J. Otto, 1900. sv. 15 Krajčij–Ligustrum, s. 248.

¹⁵² NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000, s. 65.

¹⁵³ Ottův slovník naučný. Praha. J. Otto, 1900. sv. 15 Krajčij–Ligustrum, s. 249.

¹⁵⁴ KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. Vydání. Praha: Lidové noviny, 1997. Česká historie, s. 19.

Na našem území se setkáváme s prvními tvůrci kronik především v řadách duchovních.¹⁵⁵ To byla *Kronika česká* děkana pražské kapituly Kosmy, který byl prvním autorem středověku.¹⁵⁶ Kosmas nepsal vždy zcela objektivně, a někdy se oddal svým postojům a pocitům.¹⁵⁷ Jako historický pramen je ale dílo velmi přínosné a jedinečné svého druhu.¹⁵⁸

Kosmovy nástupci byli kněží pražské kapituly. Ve 13. a 14. století sem patřila *Zbraslavská kronika*,¹⁵⁹ která je největší a nejvyspělejší kronikou.¹⁶⁰ Také *Dalimilova kronika* nebo *kronika Václava Hájka z Libočan*.¹⁶¹ I údaje středověkých kronikářů „[...] přijímat s rezervou [...],“ neboť „ani zde není prvotním záměrem autorů podávat objektivní informace o popisovaných dějích.“¹⁶²

Počátky zápisů, které měly již kronikářskou hodnotu, se klade na začátek 18. století. Do kronik a pamětních knih se ve druhé polovině 18. a počátkem 19. století zapisovaly katastrofy, jako byly povodně, sucho, krupobití nebo požáry.¹⁶³ Kroniky se psaly z vlastního prospěchu a pohledu kronikáře. Zejména hodnocení popisovaných událostí bylo určeno jeho zařazením a uplatněním ve společnosti. Tito tzv. lidoví kronikáři byli vzdělaní lidé, kteří byli vzorem pro tamější obyvatele.¹⁶⁴

Zázemí kronikářů vedlo k zavedení kronik do všech obcí. První pokus provedl nejvyšší český purkrabí Karel Chotek (1783–1868). Ten v roce 1835 vydal první nařízení vést kroniku v každé obci.¹⁶⁵ Ve čtrnácti bodech zde bylo nastíněno, jak pamětní knihu založit, vést a jaké zápisy má obsahovat.¹⁶⁶ Avšak neúspěšně.¹⁶⁷ V některých obcích a městech tato instrukce vyvolala odpor, zejména z důvodu vedení kroniky v němčině. I tak se tímto nařízením drželo

¹⁵⁵ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>, s. 9. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁵⁶ NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000, s. 67

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 71.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 72

¹⁵⁹ RAMEŠ, Václav. *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Praha: Libri, 2005, 128.

¹⁶⁰ Psána byla v cisterciáckém klášteře ve Zbraslavi a založena roku 1292 Václavem II. O tom více NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000, s. 131.

¹⁶¹ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>, s. 9. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁶² NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000, s. 66.

¹⁶³ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Prah: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 8.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 9.

¹⁶⁵ HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>, s. 10. ISBN 978-80-7068-280-7.

¹⁶⁶ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Prah: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 12.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 9.

několik obcí. Jednou z nich byl okres Rakovník, kde byla v několika obcích založena pamětní kniha.¹⁶⁸

Na začátku kroniky se uvádí rok založení, posléze jméno kronikáře a pak až samotné zápisy. Úvod má seznamovat čtenáře se stručnými dějinami obce. Měly by se psát ty údaje, které věrně zachycovaly život a atmosféru obce a měly tak pro ni význam. Dále měly obsahovat společenský život v obci, jako byl život významných osobností, návštěvy v obci, slavnosti, informace o podnebí, počet zemřelých či počet obyvatel.¹⁶⁹ Tyto instrukce už tedy zachytily pravý smysl kronikářských zápisů. Mají věrně a stručně zachycovat události v obci. Tudíž bylo kronikářům doporučeno provést záznam ihned po příhodě.¹⁷⁰

¹⁶⁸ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Prah: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 12.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 10.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 11.

5 VÁLEČNÁ KAŽDODENNOST

5.1 Slavnosti

Přes všechno válečné běsnění, kulturní a společenský život v Kutné Hoře nikdy zcela nezanihl. Například hospodské zábavy a pitky se konaly po celou dobu války.¹⁷¹ Monarchii se pochopitelně nelíbily ani vlastenecké spolky, které se v malých městech většinou staraly o společenský ruch.¹⁷² Na Kutnohorsku byl takovouto zakázanou organizací Sokol.¹⁷³

Ve městě byly slavnosti spojovány s maďarským plukem, který sem byl dislokován na místo zdejšího 21. pěšího pluku. Uherský pluk se tak chtěl prostřednictvím těchto slavností s občany sblížit. Populární zde byla například vojenská hudba, konaná na Náměti či honosná slavnost s dostatkem potravin na Rovinách. Avšak „*Tuto slavnost celkem uvědomělé zdejší občanstvo ignorovalo.*“¹⁷⁴ Dále to byla například střelecká slavnost, na které byly ukázány zákopy. Tyto slavnosti však nebyly u občanů velmi oblíbeny.

Další oblíbenou aktivitou Maďarů bylo hraní divadla. Kutnohorští obyvatelé ale byli věrni svému 21. pěšímu pluku v Uhrách.¹⁷⁵ „*Maďaři pořádali zde i německé představení [23.] v bio Uranii – k níž vydány i německé plakáty Za výkladní skříní zlatníka Milráda byl velký reklamní plakát na němž stkvělo se ,Theater – Sokol.‘“ Na nátlak museli spoluúčinkovati i někteří zdejší ochotníci, vojnou povinní.*“¹⁷⁶

V roce 1916 byla ukončena činnost Sokola. Ve městě byl dále společensky činný spolek ochotníků Tyl a jiné spolky. Roku 1918 fungoval Archeologický sbor Vocol.¹⁷⁷ V dubnu roku 1917 se v Sedlci konala pouť, na které však byl pouze „*jediný kolotoč a chyběly pamlsky.*“ Dalšími aktivitami byl koncert kapely, kterou tvořili ve městě pozůstalí hudebníci či vojenská slavnost. Koncem roku 1917 zahájil činnost také biograf.

¹⁷¹ ŠTROBLOVÁ, Helena et al. *Kutná Hora*, Praha: Lidové noviny, s. 210.

¹⁷² Tamtéž, s. 211.

¹⁷³ Sokol byl ve městě založen začátkem prosince roku 1862 zásluhou Otakara Breuera, přítele Miroslava Tyrše. O tom více Městská knihovna Kutná Hora: *UVČ – archiv* [online]. [cit. 2014-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.knihovna-kh.cz/node/1097>>.

¹⁷⁴ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, *Kronika 1915–1928/ II.*, s. 11.

¹⁷⁵ ŠTROBLOVÁ, Helena et al. *Kutná Hora*, Praha: Lidové noviny, s. 211.

¹⁷⁶ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, *Kronika 1915–1928/ II.*, s. 11.

¹⁷⁷ Archeologický spolek Vocol zahájil svou činnost v roce 1877. Název obdržel po kutnohorském rodákovi Janu Erazimovi Wocolovi. Osobnostmi tohoto sboru byli čestní kutnohorští občané. Z popudu tohoto sboru byl zachráněn Chrám sv. Barbory (1879–1905), neboť dal impuls k zahájení její rekonstrukce a podílel se i na jejím financování a vedení. O tom více České muzeum stříbra Kutná Hora: *Archeologický sbor Vocol* [online]. [cit. 2014-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-6-sbor-vocol>>.

V lednu 1918 se konala přednáška Čeňka Zírta, při které všichni účastníci dojatě zpívali Kde domov můj. O Velikonocích se prováděla dobročinná sbírka pro charitativní spolek České srdce, kde se sbírala pomlázka. Také se obnovil Muzejní a archeologická sbor Vocel.¹⁷⁸

Novým rysem válečného života bylo slavení úspěchů na vojenském poli. Na konci války vzrůstal společenský život, oslavoval se masopust a organizovaly se plesy.¹⁷⁹ Dne 10. října 1918 společenský ruch města zastavila španělská chřipka.¹⁸⁰ Svoji činnost ukončila také divadelní představení a biograf.¹⁸¹

5.1.1 Vánoce

Nejdůležitějším svátkem Čechů byly vánoční svátky. Právě tento čas sloužil k rozjímání a vzpomínání, které bylo nostalgické a zároveň i smutné, neboť si lidé možná více než jindy uvědomovali, že se možná už se svými milými nikdy neuvidí. Atmosféru vánočního času si vojáci v zákopech zpříjemňovali zdobením vánočního stromu a větviček.¹⁸² Vánoce byly taktéž zpříjemňovány nejrůznějšími dárky od příbuzných, které měly většinou charakter oblečení či potravin. Dárky dostávali i osamocení muži bez rodin v podobě nějaké drobnosti. Obdarovávaly je dobročinné spolky, které jim posílaly například rukavice, šály nebo ponožky.¹⁸³

Kutnohorský tisk Podvysocké listy hovoří o Vánocích následovně: „*Blíží se Vánoce, svátky lásky a domova. Každý, chudý i bohatý, chystá – buď z těžce nastřádaných úspor či z přebytků – dárek pro ty, kdož jeho srdci jsou nejbližší. Komu se nezarosí oči, pomyslí-li na naše vojáky, kteří v tu dobu daleko o domova, snad v nehostinném kraji, konají nevznešenější, ale nejtěžší povinnost. Pomocný válečný úřad při c. k. ministerstvu války se rozhodl těmito statečným mužům podati malý vánoční dárek a věnuje na tento účel p ů l m i l i o n u k o r.*“¹⁸⁴

¹⁷⁸ ŠTROBLOVÁ, Helena et al. *Kutná Hora*, Praha: Lidové noviny, s. 211–212.

¹⁷⁹ ŠIMŮNEK, R. *Historický atlas měst České republiky*, svazek č. 22. *Kutná Hora*: Historický ústav akademie věd ČR, Praha 2010, s. 19.

¹⁸⁰ Patřila k infekčním onemocněním, která nabyla na intenzitě právě na konci první světové války. Chřipka byla definována jako zápal plic. O tom více LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2015, s. 169.

¹⁸¹ ŠTROBLOVÁ, Helena et al. *Kutná Hora*, Praha: Lidové noviny, s. 212.

¹⁸² MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013. Český čas, s. 42–43.

¹⁸³ Tamtéž, s. 43

¹⁸⁴ Podvysocké listy, č. 51, Na Horách Kutných, 18. 12. 1914, ročník XXV.

„[...]Pomocný válečný úřad bude pečovati o to, aby vánoční dárky našim vojskům po částech včas došly jako věrný pozdrav z drahé otčiny, jako záruka srdečných vzpomínek, jako známka naděje v radostné shledání.“¹⁸⁵

Například obecní kronika Miskovice píše o dívkách, které pro vojáky zhotovovaly zimní oblečení, které následně posílaly *Válečnému úřadu ve Vídni*.¹⁸⁶ Dále obecní kronika Žehušice podává zápis o dětech, sbírající po domech „53 K. 73 h na vánoční nadílku vojínům v poli.“¹⁸⁷

Dle školní kroniky z Hlízova zase šily dívky pro vojáky vlněné punčochy nebo ponožky. [...]“¹⁸⁸ Školní kronika Církvice dokládá situaci, kdy děti dostaly od majitele velkostatku vánoční nadílku „[...] dostalo se tu chudé mládeži devaterého obleku celého, dvacetisedmi jednotlivých částí oděvu a 22 košile ušity v hodinách ženských ruč. prací. Z daru 20 ti korun od okresní komise c. k. okr. školní rada povolila p. uč. Pírkovi jednou provždy podporu 150 ti korun.“¹⁸⁹

5.2 Hospodářství

I toto odvětví bylo zasaženo válkou. Nikdo nečekal, že bude válka takto dlouhá, takže na ni nebyl nikdo připraven. Pro stát se tak musely získávat velké národní zdroje, které ale ekonomika nedokázala obstarat.

Hospodářský liberalismus měl za následek, že do hospodářství začal vstupovat stát a ekonomika podléhala centralismu. Vycházelo se z určitého odhadu potřeb, pro které se hledalo krytí. Zisk z této státní politiky měli především podnikatelé. Stát také určoval objem výroby a stanovoval jeho termíny. V této době měly tedy přednost výrobky určené k válečným potřebám a na druhou stranu šlo stranou spotřební zboží. Pravidla pro zemědělství stanovovaly osevní plochy, které předepisovaly povinné zásobování ze sklizní. Stát měl také vliv na spotřebu, a usměrňoval dostupnost potravin. Na zboží a potraviny byl praktikován „přídělový lístkový systém.“¹⁹⁰

¹⁸⁵ Podvysocké listy, č. 51, Na Horách Kutných, 18. 12. 1914, ročník XXV.

¹⁸⁶ SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Pamětní kniha, 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 7.

¹⁸⁷ SOkA Kutná Hora, AO Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, s. 51.

¹⁸⁸ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 155.

¹⁸⁹ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 134.

¹⁹⁰ KVACĚK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*, s. 106.

Ke každodenní rutině sedláka patřilo brzké vstávání. Rolník vstával většinou okolo čtvrté nebo páté hodiny ráno. Nejprve se musel postarat o dobytek, vypravil děti do školy a posléze odešel na pole. Vařit se začínalo zhruba okolo jedenácté hodiny.¹⁹¹

V prosinci roku 1914 byl prováděn soupis zásob obilí a mouky, při kterém asistovali učitelé. Ve prospěch padlých vojáků i dalších válečných činností odevzdával učitelský sbor „[...]½ % ze služného každého měsíce po dobu války [...]“.¹⁹² Produkce obilí se snížila téměř na polovinu. V období od října 1914 do března 1917 Čechy musely na frontu dodávat „přes sedm tisíc vagonů obilí!“ Pokles produkce se týkal i brambor nebo čočky. Protože válka začala v polovině žní, zemědělství tak trápil nedostatek pracovníků.¹⁹³ Při jakémkoli náznačku podvodu byl stanoven trest ve výši dvacet tisíc korun. Musel zde zvítězit zdravý rozum a mnohdy se potraviny ukrývaly, a za dvojnásobnou cenu se prodávaly na černém trhu. Přijíždějící měšťané byli svolní zaplatit čímkoli. Výměna se týkala například několika vajec, másla nebo mouky.¹⁹⁴

Duben 1915 provázel přidělový systém a základní potraviny se vydávaly prostřednictvím chlebenek, masenek nebo moučenek. Dále to byly poukázky na cukr, sádlo, mléko, brambory, uhlí nebo ošacení.¹⁹⁵ Nicméně lístky nebyly zárukou zboží, jelikož obchody zely prázdnotou. V zemi bylo hlavně málo mléka, mouky, kávy či tuků. Ty se daly sehnat pouze na černém trhu, ovšem za přemrštěné ceny. Typické pro válečné období byly také náhražky potravin. „Bylo dokonce nařízeno, aby chléb obsahoval nanejvýš sedmdesát procent pšeničné a žitné mouky, zbytek musela tvořit kukuřičná nebo bramborová moučka. Ve skutečnosti však byl k dostání spíše kukuřičný chléb s pilinami, říkalo se mu pochlebník a lidé po něm trpěli plynatostí.“ I na takovýto chléb se však postupem doby stály fronty.¹⁹⁶

V roce 1917 bylo velmi špatné počasí. Zima sebou přinesla kruté mrazy, a uhlí a dříví byl všude nedostatek. Oteplilo se až v červnu, kdy bylo zase extrémní sucho. Tyto všechny aspekty měly velký vliv na hospodáře. Především ti si museli poradit s přírodními živly, aby byli schopni odvést potraviny rakouské armádě.¹⁹⁷

¹⁹¹ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*, s. 58.

¹⁹² SOkA Kutná Hora, ZŠ Miskovice, Školní kronika, 1898/1899–1934/1935, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 7

¹⁹³ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*, s. 60.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 61.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 105.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 61.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 61

5.3 Úloha žen

V důsledku války nebylo výjimkou, že do výroby přicházeli mnohdy nezkušení lidé, kteří se v rámci rychlého zařazení do pracovního procesu v rychlosti vyučili. Do těchto oborů a služeb se zařazovaly také ženy.¹⁹⁸ Především k nim byla válka nesmírně krutá a citelně se projevovala zejména v zázemí. Především na jejich bedra nyní spadala otázka financí a starost o rodinu, když byl živitel rodiny mimo domov. Zejména ženy čekaly ve frontách na potraviny a zaopatřovaly ostatní zboží, ať už se jednalo o oblečení, léky nebo otop.¹⁹⁹ Městské ženy často šily pro ženy z venkova oblečení, které pak směňovaly za potraviny.²⁰⁰

Válka se dotkla také mladých žen a dívek, které měly mnohdy těsně před svatbou, ale jejich snoubenci představovali hlavní jádro armády. Válečné roky tak musely trávit bez nich, což považovaly za nenapravitelnou životní újmu a zmar.²⁰¹

Všeobecně válka zdrsněla mravy. Lidé se ze strachu o svůj život naučili soustředit jen sami na sebe. Taktéž hlásala pravidlo, že si má člověk prožít daný okamžik na plno, protože žádný zítřek už nemusí být.²⁰² Změna režimu se týkala i dětí. Jedním z důvodů bylo polodenní vyučování, se kterým souviselo více volného času. To se však týkalo většinou jen městských dětí: „Protože mládež ve městech měla mnoho volného času, podlehla mravnímu porušení. Sváděla krvavé bitky, kouřila, hrála o peníze a jiné neplechy tropila. Bohu díky na venkovských školách takového soužení nebylo a také mládež, jsouc více zaměstnaná ve volném čase při pracích rolnických, neměla času [...]“.²⁰³

5.4 Dětská rutina

Pro blaho státu se děti musely účastnit nejrůznějších činností. Sbíraly kov nebo léčivé byliny z kopřivových, jahodníkových či ostružinových listů, které byly určeny vojákům na čaj. Po vyučování rozřezávaly nepotřebný textil, který byl dále využíván jako obvaz pro zraněné vojáky. Také vypomáhaly ženám v domácnosti nebo v zemědělství, či pomáhaly vytvářet pro vojáky vložky do obuvi. Třídy byly také vysílány na sběr peněz, které měly být využity na zakoupení dluhopisů. Děti se zastavovaly téměř u každého domu. Obecně se totiž mělo za to, že spíše děti vzbudí soucit. Starší žáci se učili o střelbě, organizaci vojska nebo o opevnění.²⁰⁴

¹⁹⁸ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*, s. 106.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 107.

²⁰⁰ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*, s. 61.

²⁰¹ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*, Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*, s. 106.

²⁰² Tamtéž, s. 107.

²⁰³ SOKA Kutná Hora, ZŠ Úzice, Kronika školy 1900–1935, kn. č. 11, inv. č. 11, s. 96.

²⁰⁴ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*, s. 50

6 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA POHLEDEM OBENCÍCH KRONIK

Téměř v každé vesnici je postavený pomník, který nám připomíná nelítostnou dobu války. Každý má tak možnost se zamyslet nad osudy jednotlivých občanů obcí, kteří byli obyčejnými mládenci nebo otci a chtěli si naplno užít všeho, co život nabízel.

6.1 Pamětní kniha městyse Chotusice

Tato obec leží zhruba 4 kilometry severně od Čáslavi. Obec je poprvé zmíněna ve čtyřicátých letech 13. století.²⁰⁵ V té době patřily Chotusice klášteru v Sedlci. Klášter zde založil farní kostel. V období husitských válek začala obec postupně chátrat. Součástí panství v Žehušicích se stala v roce 1436, kdy ji císař Zikmund zapsal Janu Chotunovi Žehušickému z Nestájova. Obec byla částí sídla až do jeho zániku v roce 1848.²⁰⁶

Rozmach obce spadá do 17. století, kdy se obec stala městečkem. Období slávy ukončila až prusko-habsburská bitva u Chotusic v roce 1742,²⁰⁷ která se odehrála mezi vojsky císaře Bedřicha (Fridricha II.) a Karla Lotrinského.²⁰⁸ Skončila uzavřením Vratislavského míru mezi habsburskou panovnicí Marií Terezií a Fridrichem II. Pro Prusko znamenala vítězství. Pro Rakousko skončila neslavně a Marie Terezie se musela vzdát bohatého Slezska.²⁰⁹

6.1.1 Popis kroniky

Tato obecní kronika červené barvy z fondu Archivu obce Chotusice, pochází z let 1906 – 1939. Zlatým písmem je zde vtištěn nápis: Pamětní kniha městyse Chotusice. Na další stránce je zobrazen znak obce – „ve zlatém štítě stojí na trávníku muž s kyjem a štítem. Obraz je v zelené barvě.“²¹⁰ Pamětní kniha městyse byla založená ke dni 23. prosince 1897 dle návrhu Jeníčka, učitele zdejší obecné školy.

Na vzniku se také podílelo představenstvo, v němž zasedali starosta Čeněk Lenk, pánové radní Václav Horálek, František Poskočil a Václav Dobiáš. Členové výboru byli například Václav Melcr, Josef Veber, Václav Horák nebo Jan Karela.²¹¹ Původní kronikář není znám. Dalšími kronikáři byl Václav Valášek, který doplnil a opravil původní kronikářský zápis a Antonín Kocman. Kronika tak má uvedený zápis u každého válečného roku dvakrát.

²⁰⁵ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 174.

²⁰⁶ *Historie obce. Chotusice* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.chotusice.cz/historie-obce.html>>.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ ČORNEJ, Petr. *Ilustrované dějiny historie českých zemí*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002, s. 91.

²⁰⁹ *Historie obce. Chotusice* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.chotusice.cz/historie-obce.html>>.

²¹⁰ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 174.

²¹¹ SOKA Kutná Hora, AO Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3.

První informace k dané problematice v chotusické kronice hovoří o atentátu na Ferdinanda d'Este. Rovněž se zde zmiňují následné události. „V devět hodin ráno dne 26. července vyvěšovány v obci plagáty [sic] vyhlášení mobilisaci, která vzbudila všude pochopitelný rozruch a všeobecné zděšení v rodinách.“²¹² Když podalo Rakousko Srbsku ultimátum, lidé se začali obávat války. Jednou z mnoha obcí překvapených touto vyhláškou, která uváděla do válečného stavu, byly i Chotusice. V kronice se píše: „Ráno 26. června přivezl listonoš starostovi z hejtmánství mobilizační vyhlášky, které byly ihned vyvěšeny. Strach a úzkost zavládl v celé obci. Pláč rozléhal se v rodinách, kterým odcházeli starostliví otcové nebo milovaní synové.“²¹³

V prvních dnech mobilizace narukovalo a ztratilo své rodinné zázemí 76 občanů.²¹⁴ Ze členů obecního zastupitelstva, kteří nastoupili vojenskou službu, to byl Bohumil Horký, Antonín Chobot nebo František Krča. Velmi postižen byl spořitelní a záložní spolek, ze kterého museli nastoupit vojenskou službu pokladník a učitel Václav Vlášek a členové představenstva Josef Melcr, Bohuslav Horký a Václav Šturma.²¹⁵

Zdejší obec musela v prvních dnech mobilizace „[...] dodati denně několik povozů, které rozvážely vojsku ubytovanému v okolí Čáslavi potřeby: šatstvo, zbraně, prádlo, obuv a chléb.“²¹⁶

Zabezpečení vojska a poskytnutí příslušných objektů armádě bylo vymezeno jako povinnost.²¹⁷ V kasárnách bylo ubytováno vojsko společně.²¹⁸ Zejména potom, co bylo „[...] v téže budově ubytováno nejméně půl setniny pěchoty, dělostřelectva, ženijního nebo telegrafního vojska nebo železničního pluku anebo čtvrtina jezdecké eskadrony nebo celá vozatajská eskadrona anebo náhradní jezdecká korouhev.“²¹⁹ Nicméně místnosti, které měly sloužit pro tyto účely, nezahrnovaly „[...] byty vojenských gázistů, ani skladiště, strážnice nebo ostatní vedlejší objekty.“²²⁰ Tyto objekty, které sloužily jako ubytovací jednotky pro vojáky, se dělily na „vlastní kasárna (státní)“ nebo na kasárna, která byla „poskytnutá zemí, okresem, obcí nebo soukromníky a také tzv. kasárna nouzová.“²²¹ Vlastní kasárna sloužila pouze k ubytování vojska. Rozdělovala se na první a druhou skupinu. Nouzová kasárna

²¹² SOKA Kutná Hora, AO Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 24.

²¹³ Tamtéž, s. 35.

²¹⁴ Tamtéž, s. 35.

²¹⁵ Tamtéž, s. 35.

²¹⁶ Tamtéž, s. 36.

²¹⁷ NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce* 1. díl: *Mým národům*. Praha: Libri, 2006, s. 76.

²¹⁸ Tamtéž, s. 77.

²¹⁹ Tamtéž, s. 78.

²²⁰ Tamtéž, s. 78.

²²¹ Tamtéž, s. 78.

nebyla určena k ubytování, ale v případě nutnosti to bylo možné. Příkladem tohoto druhu mohla být školní budova.²²² Další ubytovací jednotkou mohly být vojenské nemocnice.²²³

V Chotusicích byl ubytován čáslavský 12. zeměbranecký pluk – 1300 mužů.²²⁴ Dne 20. srpna 1914 byl pluk povinen vyrazit na bojiště. Dramatické loučení bylo vyjeveno takto: *„Bylo to smutné loučení. Do obce přišli za vojíny příbuzní, aby se rozloučili možná snad navždy. 21. srpna odpoledne seřadil se prapor na náměstí a po proslovu velícího důstojníka odcházeli vojíni do Čáslavi na dráhu. Před odchodem postavili vojíni v obci bránu, ozdobili stavení p. starosty a p. Minaříka chvojím. Žádali, aby ozdoby i brána byly ponechány do jejich návratu. Doufali všichni, že válka brzy se ukončí a že v obci po návratu zase budou demobilizováni. Jak jsme se všichni zklamali.“*²²⁵

Když vojsko odešlo, obec úzkostlivě očekávala informace z bojiště. Kasárny, soudní budovy i školy byly rázem přeměněny na nemocnice, neboť sem na konci srpna přijížděli první ranění. Až od nich se obyvatelé obce dověděli o pravých neštěstích války.²²⁶

V roce 1915 je zde zmínka o odvodu mladíků 18 let.²²⁷ V tomto roce se stupňovalo přebíhání k Rusům. Na válečné půjčky v tomto roce nebylo neupisováno. Až na výjimky, kterým byl Spořitelní spolek, který na I. půjčku upsal 400 korun z donucení, ostatní občané nedávali nic. Na II. válečnou půjčku nebylo upsáno taktéž nic. Špatné zacházení zažili hlavně čeští vzdělání lidé. S nimi bylo zacházeno velmi surově. I v této obci byli lidé označováni jako politicky podezřelí. Byl to například Josef Charvát, z toho důvodu, že „šířil zásady Volné myšlenky,“ dále to byl učitel Václav Vlášek.²²⁸

Dále byl v této době proveden soupis zásob obilí a mouky, který měli na starosti učitelé. Lidé se ze strachu, že nebudou mít co jíst, vymýšleli pro své zásoby nejrůznější úkryty.²²⁹ V roce 1916 se v únoru konal soupis obilí a mouky a v květnu byla učiněna sbírka na Červený kříž. Dále je zde zápis o příchodu 285 ruských zajatců.²³⁰ Na pátou válečnou půjčku bylo upsáno „66 tisíc Korun“ a na čtvrtou válečnou půjčku se upsalo „33. 400 Korun.“²³¹ Závěr roku 1916 kronikář uzavírá povzdechem nad nešťastnou dobou takto: *„Drahota tento rok [...]“*

²²² NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce* 1. díl: *Mým národům*. Praha: Libri, 2006, s. 78.

²²³ Tamtéž, s. 78.

²²⁴ SOKA Kutná Hora, AO Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 36.

²²⁵ Tamtéž, s. 37.

²²⁶ Tamtéž, s. 37.

²²⁷ Tamtéž, s. 24.

²²⁸ Tamtéž, s. 40.

²²⁹ Tamtéž, s. 41.

²³⁰ Tamtéž, s. 25.

²³¹ Tamtéž, s. 27.

stoupá [...]. *Samá nepoctivost, faleš a podlost rozmáhá se mezi lidem. Potrvá-li válka déle, bude to ještě horší a smutnější.*²³²

25. února 1917 se konala schůze obecního výboru, ve které byly schváleny účty za rok 1916. Rekvizice se konala za asistence vojáků a trvala celkem 12 dní. Další řádky kroniky směřovaly ke smutné události, která popisovala popravu vojáků. Dne 28. března byli zastřeleni dva vojáci 21. pěšího pluku ze zdejší obce. Byl to Antonín Bucek a Josef Sládek. O smrti vojinů přišlo do obce starostovi oznámení, že zmizeli v poli. Antonín Bucek ještě stačil informovat rodiče „*že bude zastřelen.*“²³³

Z apelu úřadů se musely zakládat Aprovizační komise, které měly na starosti řídit zásoby obyvatel. Od této chvíle se musela mouka vydávat pouze na lístky a veškerá úroda musela být zabavena pro válečné účely.

Obilí se smělo odvádět pouze komisionářům. Pro tuto obci bylo určeno komisionářské družstvo Hospodářského skladiště v Čáslavi.²³⁴ Další novým pojmem války byly už zmíněné chleбенky. Ty se zde poprvé začaly vydávat 19. srpna 1915. Vystaveno bylo „*406 lístků, po týdně odvedli obchodníci 20.696 ústřižků, mouky spotřebováno 517.40 kg.*“²³⁵ Dále se z popudu hejtmanství mělo sbírat a sušit ostružiníkové listí na čaj taktéž pro vojenské účely.²³⁶

V letech 1916–1917 zde byly velmi tísnivé skutečnosti, které ovlivňovaly život občanů zdejší obce. Z kroniky se dozvídáme, že se obcí šířil nedostatek svítiva a topiva. Z důvodu úspory svíček bylo přikročeno k zákazu osvětlování hrobů při Svátku zesnulých. Dále byla vypsána 4. válečná půjčka s obvyklým donucováním k upisování. Zakázáno bylo dokonce i pořádat vepřové hody o hostinách. Z nedostatkového tabákového zboží, které se nemohlo dovážet, byl zaveden přidělový systém pro kuřáky. Lidé byli velmi vynalézaví, takže si vymýšleli nejrůznější domácí náhražky, například višňové listí, usušený růžový květ nebo usušený jetel.²³⁷ Bylo také velmi špatné počasí. Zima sebou přinesla kruté mrazy, a uhlí a dříví byl všude nedostatek. To se týkalo hlavně žen, které musely zastat muže a zajistit dětem zázemí. Mnohdy stály celé dny v mrazu fronty, jen aby dostaly „*15 kg bídného uhlí.*“ Poté je musely nést na zádech až do obce.²³⁸

²³² SOkA Kutná Hora, AO Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 27.

²³³ Tamtéž, s. 41.

²³⁴ Tamtéž, s. 42.

²³⁵ Tamtéž, s. 44.

²³⁶ Tamtéž, s. 44.

²³⁷ Tamtéž, s. 46.

²³⁸ Tamtéž, s. 46.

Hejtmanství upozorňovalo na to, aby si obyvatelé připravili zásoby dříví – neřeklo však, kde ho mají vzít.²³⁹ Kdo měl obilí, mouku nebo máslo, mohl si výměnou opatřit vše: palivo, látky, prádlo, mýdlo, sodu atd. Za peníze si nemohli lidé obstarat nic. Aby se lidé z měst nasýtli, nabízeli a vyměňovali poslední látky, šaty. I za takových situací se našlo několik lidí, kteří využívali svého postavení. „*Našli se lidé, váleční hyeny, kteří nouze té využívali a lidi přímo svlékali.*“²⁴⁰ Kronikář dodával, že „*Ke cti občanstva našeho dlužno poznamenati, že v obci naší bylo takových případů velice málo.*“²⁴¹

V roce 1918 bylo stále nedostatek potravin. „*Na venkov neposílá se již žádná mouka a vláda [vysílá] nové a nové rekvisiční komise, aby vynutily, co se dá, aby to bylo vyvezeno jinam, hlavně do Vídně. Zdálo se, že český národ má být vyhuben.*“²⁴²

Poslední informací, která uzavírá tuto kroniku, je státní převrat. O něm je zde napsáno následující: „*28. října nikdo nepomyslel, jaké radostné překvapení nás očekává. Věděli jsme, že válka se chýlí ke konci, že centrální mocnosti jsou v rozkladu, ale tak brzkého konce nikdo se nenadál. Odpoledne dověděli jsme se, že v Čáslavi vyvěšují se prapory, že Rakousko kapituluje, Mnozí běželi do Čáslavě a tu viděli vojáky, kteří strhovali jablíčka s čepic (knoflíky s iniciálkou K) [...].*“ Dále byli přítomní tomu „*[...] s jakou radostí shazují občané orly s vývěsních štítů státních úřadů. v Čáslavi utvořen ze zástupců všech politických stran. Okresní národní výbor, podřízený Národnímu výboru v Praze, který přijal prozatím do utvoření vlády správu okresu.*“²⁴³ Dále kroniku zakončuje zmínka radostní zprávě, čím byl návrat legionáře: „*Příjemné a radostné překvapení zažili občané, kteří po honě seděli v hostinci p. Fialy. Hudba pěkně hrála, všichni byli veselí pod dojmem ukončení války. Tu otevřely se dveře a vstoupil vojín v neznámé uniformě [...]. Byl to p. Bedřich Horálek, poručík československé armády italské. Bylo to radostné shledání otce a syna, kteří se tak dlouho neviděli. Sutajeným dechem naslouchali jsme vyprávění p. poručíka o tvoření československých pluků v Itálii a o jejich hrdinských bojích.*“²⁴⁴

²³⁹ SOkA Kutná Hora, AO Chotusice, 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 47.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 47.

²⁴¹ Tamtéž, s. 47.

²⁴² Tamtéž, s. 49.

²⁴³ Tamtéž, s. 49.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 50.

6.2 Pamětní kniha části města Kaňk

Kaňk leží zhruba čtyři kilometry od města Kutná Hora.²⁴⁵ Historie obce Kaňk je úzce spojena s dějinami Kutné Hory a její hornickou minulostí. Hornická osada na Kaňku se zde nacházela již ve druhé polovině 13. století. Obec měla velké bohatství stříbra a mědi. V minulosti byl však Kaňk chudou obcí, ve které žili vesměs chudí horníci.²⁴⁶ Na začátku 14. století kdy byla Kutná Hora obehnaná hradbami a nabyta tak dojmu uzavřeného města, zůstal vzdálený Kaňk předměstím Kutné Hory. Obec Kaňk byla také tímto městem spravována, i přesto že měla svého rychtáře.²⁴⁷ Zde přebývali již zmínění horníci a pracovníci okolních dolů. Ze začátku byl Kaňk ve všech ohledech závislý na Kutné Hoře.²⁴⁸ „*Jinde již praveno, že město Kaňk obkličují haldy (jalové kamení ze šachet), které se podobají mohutným hradbám a ty jsou svědkem někdejšího zdroje bohatství širého okolí.*“²⁴⁹

K osamostatnění Kaňku od Kutnohorské správy došlo v roce 1621. Tohoto roku Ferdinand II. povýšil obec na město s privilegii podléhající mincmistrovi. I přesto se od ale od Kutné Hory nikdy zcela nevymanil a zůstal s ní i nadále spojen.²⁵⁰

Výnosem ministerstva vnitra bylo dne 13. 6. 1946 nařízeno, aby „*obce Kutná Hora, Sedlec a Kaňk byly zatím společně spravovány jako celek nově utvořeným místním národním výborem.*“²⁵¹ K definitivnímu sloučení Kaňku došlo dne 1. ledna 1950 společně se Sedlcem a Kutnou Horou.²⁵²

6.2.1 Popis kroniky

Pamětní kniha pochází z fondu Archivu města Kaňk. Tato kronika černé barvy se zlatým nápisem nás pečlivým zápisem nejprve informuje o dárci kroniky, kterým byl František Novák. Pan Novák se narodil v obci Kaňk. Vlastnil knihařský podnik v Praze. Když vyšel zákon o obecních kronikách, přivezl tuto Pamětní knihu obci jako dar. Za tento čin mu zastupitelstvo poděkovalo zápisem, který byl ustanoven na schůzi 22. ledna 1922. Na tomto zasedání byl taktéž zvolen kronikářem obce řídící učitel pan František Jurkovič.

²⁴⁵ ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmánství. Část I. 1912*, nakladatelství Karla Šolce v Hoře Kutné, s. 172.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 178.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 179.

²⁴⁸ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 88.

²⁴⁹ ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmánství. Část I. 1912*, nakladatelství Karla Šolce v Hoře Kutné, s. 174.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 180.

²⁵¹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 90.

²⁵² Tamtéž, s. 90.

Tento kronikář měl vrátit tuto knihu po roce zpět. O funkci kronikáře bylo vyzváno několik obyvatel. Nakonec kroniku založila Barbora Řeholová rozená Klečková.²⁵³

Ve zdejší obci dne 26. července 1914 narukovalo na frontu 60 branců a v srpnu 21 branců. Vládlo obecné přesvědčení, že válka nebude dlouhá. V Kutné Hoře byl pro toto vojsko nedostatek volných míst, takže prostor musely poskytnout soukromé domy.²⁵⁴ Vojenské oddíly se zde střídaly až do léta roku 1916. Potom zde přebývali italští vystěhovalci.²⁵⁵

V této době začal být nedostatek potravin a tak bylo přistoupeno k přidělovému systému. Lístků se na začátku používalo málo, protože byl v rodinách dostatek zásob. To se však změnilo po vyhlášení rekvizice, kdy se zásobování začalo zdražovat. V té době se už na lístky začalo vydávat vše. Nouze byla také o topivo i petrolej byl na přiděl.²⁵⁶ Agendu spojenou s vydáváním lístků měla na starosti aprovizační komise. Komise přijímala zboží ze skladišť v Kutné Hoře. Aprovizační komise také mohla sama zboží prodávat. Uvedené rozdělování ale nebylo pravidelné. Lidé tak mnohdy běhali s lístky od jednoho obchodu k druhému, aby dostali svůj přiděl. S tím byly spojené velké nepříjemnosti. Stávalo se také, že se lidé svého zboží vůbec nedomohli. Proto docházelo k tomu, že se všichni obchodníci domluvili na tom, aby Aprovizační komise vyzvala, „*aby se každá rodina přihlásila ve kterém obchodě chce svoje zboží odebírat.*“²⁵⁷ Tak byl pořízen přesný seznam rodin pro každého obchodníka. Dále bylo uvedeno, kolik má každá rodina členů. V příštím období zboží vyzvedával zástupce obchodníků Řehola, který je posléze třídil dle počtu osob nebo rodin a podle toho je rozděloval. Od této chvíle se přestaly tvořit fronty a přebíhání, protože každý obyvatel obce dostal svůj přiděl ve svém obchodě.²⁵⁸

Ranění vojáci se potýkali s nedostatkem potravin a šatstva. S tím souvisela i méně kvalitní zdravotnická péče. Proto se pro vojáky začaly pořádat sběry různého charakteru. Tyto sbírky byly vykonávány také pro postižené osoby v zázemí. Vykonavateli těchto činností byly především děti ve škole. Sbíralo se například šatstvo, prádlo, zelenina a po domácnostech kovy. Především ženy byly postiženy nejvíce, protože právě ony musely mnohdy celé noci čekat před okolními mlýny, aby si za předražené peníze koupily alespoň trochu mouky. Často ale byly mlýny hlídány vojáky.²⁵⁹

²⁵³ SOkA Kutná Hora, AM Kaňk, Městský úřad, Kronika 1923–1938, kn. č. 155, inv. č. 156, s. 2.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 9

²⁵⁵ Tamtéž s. 9.

²⁵⁶ Tamtéž s. 9.

²⁵⁷ Tamtéž s. 10

²⁵⁸ Tamtéž, s. 10.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 10.

V kronice je popsána situace, že když měli hlídku maďarští vojáci, většinou se to mohlo nějakým způsobem uhájit. Neznali totiž řeč a „[...] spokojily se, když šel někdo do mlýna, když jim okázal ‚cedulu‘ jak oni říkali, třeba to byl obyčejný rubricovaný popsaný papír, jen když měl nějaké razítko.“²⁶⁰ Na tento doklad si tak mohl každý obyvatel vzít co chtěl. Ani rolníkům nestačil příděl a tak byli nuceni vlastní obilí různě ukrývat. Protože museli nějakým způsobem uživit dělníky, kteří nechtěli pracovat za peníze. „Při takových poměrech nebylo se co divit, když cena mouky 0 pohybovala se od 10–12 Kč, pšenice 400–600 Kč, žito a ječmen až 300 Kč. Maso bylo také na lístky, sádlo a máslo se těžko shánělo [sic] I ovoce silně podražilo a bylo i těžko ke koupi, protože kdo je měl doplňoval jím stravu a vařila se všechna možná povidla aby bylo čím mazat aprovisační chleba kukuřičný.“²⁶¹

Když měly továrny málo děl a střeliv rekvírovala se i mosaz nebo měď, kdy „i elektrické vedení měděné se nahrazovala železným a v domácnostech oddělávaly se kliky mosazné. Mnohý kotel nebo hmoždíř zmizel zamazán někde v tmavém koutě sklepa či za komínem, jen aby ušel rekvizici.“ Rekvizice dopadla také na zvony: „Také na kostelní zvony došlo [...] poněvadž zvony kaňkovského kostela jsou starožitné, ušly zkáze. Vzat byl pouze umíráček „oba malé zvonky, které krátce po převratě byly nahrazeny novými.“²⁶²

O státním převratu dne 28. října věděli pouze ti, kteří se nacházeli v Kutné Hoře. Právě tam došel telegram z Prahy. Až 29. října se radostná nálada rozšiřovala, obchody byly zavřené, nešlo se do práce „[...]ale kdo mohl, došel do Kutné hory, kde oslavy byly hlučnější. Večer bylo město osvětleno a velký průvod zpívajících, procházel městem.“²⁶³

²⁶⁰ SOkA Kutná Hora, AM Kaňk, Městský úřad, Kronika 1923–1938, kn. č. 155, inv. č. 156, s. 10.

²⁶¹ Tamtéž, s. 10–11.

²⁶² Tamtéž, s. 10.

²⁶³ Tamtéž, s. 11.

6.3 Pamětní kniha obce Miskovic

Obec Miskovice leží asi 4, 5 kilometry na západ od Kutné Hory.²⁶⁴ První zmínka o obci byla datována do roku 1309.²⁶⁵ V té době byl majetek v držení u pánů Nechvala a Peška z Miskovic. Ve starých dobách obklopovaly Miskovice tři brány, které byly v roce 1825 rozbourány.²⁶⁶ Jejich účel však nebyl nikdy zcela objasněn.

V obci byla tvrz.²⁶⁷ V roce 1358 byla část obce ve vlastnictví skalického kláštera, který byl blízko Kouřimi. V jeho držení zůstala až do roku 1420. Další část obce i tvrze vlastnil Vaněk Píšek ze Suchdola. V letech 1448–1450 byl následujícím držitelem Toman z Miskovic. Na konci 15. století byl majitelem již velmi zanedbané tvrze Hašek Zvířetický z Wartemberka, Ten v roce 1544 tuto tvrz společně s obcí prodal Jindřichovi Voděradskému z Hrušova. Ten Miskovice připojil k Suchdolu. Voděradský byl ale odsouzen k trestu smrti, takže byl veškerý majetek zabrán.²⁶⁸ V 17. století připadly Miskovice malešovskému panství,²⁶⁹ kdy jeho vlastník Jindřich Karel z Ošteinu koupil statek v Suchdole, čímž se připadly Miskovice spolu se dvorem, stojící na místě tvrze, k obci Malešov.²⁷⁰

6.3.1 Popis kroniky

Pamětní knihu Miskovic můžeme nalézt ve fondu Archivu obce Miskovice. Hned v úvodní části je zde informace o schůzi obecního zastupitelstva, na níž byl tamější učitel Bedřich Papež vyzván, aby tuto pamětní knihu doplnil, načež řídící učitel tento požadavek s ochotou přijal.²⁷¹

Nejprve nás obecní kronika seznamuje se zápisy o dějinách obce Miskovic a posléze také o dějinách zdejší školy. Dále je zde několik informací věnováno tamějším rychtářům a starostům obce. Například jsme se mohli dozvědět, že od roku 1844–1847 zastával funkci rychtáře sedlák Jiří Říha, od roku 1873–1877 zde byl starostou sedlák Antonín Řepa či v letech 1919–1923 tesař Čeněk Pokorný.²⁷²

²⁶⁴ ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmanství. Část I. 1912*, nakladatelství Karla Šolce v Hoře Kutné, s. 252.

²⁶⁵ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 184–185.

²⁶⁶ ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmanství. Část I. 1912*, nakladatelství Karla Šolce v Hoře Kutné, s. 254.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 254.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 254.

²⁶⁹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 185.

²⁷⁰ ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmanství. Část I. 1912*, nakladatelství Karla Šolce v Hoře Kutné, s. 254.

²⁷¹ Tamtéž, s. 255.

²⁷² SOKA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5. (Retrospektivně).

²⁷² Tamtéž.

Dále jsou v miskovské obecní kronice přiblíženy smutné události jako byl sarajevský atentát, mobilizace a vyhlášení války: „*Smutné bylo probuzení [...] na svátek sv. Anny, neboť byla vyhlášena mobilizace, počátek to války, jaké svět dosud neviděl [...]*“²⁷³ „[...] *Císař žádal, aby se Srbsko vzdalo své svrchovanosti, aby přestal býti samostatným státem. Přirozeně musila odmítnouti – a to stačilo k vyhlášení války mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem [...]*“²⁷⁴

Za války se začaly rozrůstat různé dobročinné sbírky a akce, které byly zřizovány z iniciativy státu či dobrovolníků. Hlavní podíl na těchto sbírkách měly především školy a učitelé, kteří je měli povinnost pořádat spolu s žáky a rodiči. Velké množství charitativních akcí organizovaly ženy.²⁷⁵ Avšak charitativní organizace neměly ve všech případech své poslání. V mnohých situacích to totiž byly státní úřady. Tyto instituce především chtěly dosáhnout financí pro armádu od občanů či se staraly o rozdělování zásob pro potřebné.²⁷⁶ S touto kapitolou válečné každodennosti se zabývá i tato kronika. Uvádí se zde záznam o podpoře válečných invalidů. Tato výpomoc byla stanovena na schůzi obecního zastupitelstva „*dne 31. května 1918 usneseno vyhověti vyzvání okres. hejtmanství v Kutné Hoře a věnovati na podporu váleč. invalidů ½ doposud vyměřených c. k. okr. hejtmanstvím pokut pro nedodržení válečných předpisů nařízení dodávek rekvisičních.*“²⁷⁷

Dalšími tématy v obecní kronice Miskovice je seznam padlých vojáků či informace o válečných sbírkách. Všechny výdaje v obci se musely týkat jen války. Finanční prostředky z obce ale nestačily na pokrytí nákladů. Proto byly zavedeny válečné sbírky, kterých bylo celkem osm. Tyto sbírky potřeboval také stát. Proto byla potřeba, aby pomohli občané Rakouska-Uherska svým majetkem. Avšak tyto malé sbírky nestačily a bylo potřeba většího množství financí. Z toho důvodu bylo upisováno celkem osm válečných půjček. Obecně lidé neradi upisovali, protože se tím válka automaticky prodlužovala.²⁷⁸ Válečné půjčky se upisovaly peníze i ve zdejší obci – „*Ve schůzi obecního zastupitelstva dne 28. května 1915 usneseno na rakouskou válečnou půjčku upsati 1000 K. Obnos hrazen bude z kmenového jmění.*“²⁷⁹

²⁷³ SOKA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 47.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 47.

²⁷⁵ 1. Světová válka a vznik Československa. *Dobročinnost a veřejné sbírky za první světové války* [online]. 10. 8. 2016 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://1914-1918.npmk.cz/node/73>>.

²⁷⁶ LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina - JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015, s. 31.

²⁷⁷ SOKA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 50.

²⁷⁸ *Co to byly válečné půjčky za I. světové války*. Sokolovský deník: Sokolovsko [online]. 6. 10. 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z WWW: <http://sokolovsky.denik.cz/nazory_region/pucka20081006.html>.

²⁷⁹ SOKA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 50.

Ve schůzích obecního zastupitelstva bylo usneseno, aby se upsalo.²⁸⁰

Dne 23. října 1915	Na 3. válečnou půjčku	1000 K z kmenového jmění
Dne 6. května 1916	Na 4. válečnou půjčku	1000 K z kmenového jmění
Dne 2. prosince 1916	Na 5. válečnou půjčku	1000 K z kmenového jmění
Dne 24. května 1917	Na 6. válečnou půjčku	1000 K z kmenového jmění
Dne 27. listopadu 1917	Na 7. válečnou půjčku	1000 K ²⁸¹
Dne 8. června 1918	Na 8. válečnou půjčku	1000 K obnos ten se hradil ²⁸²

Ostatní občané také museli upisovat vysoké obnosy na válečné půjčky. „Zvláště ti, kteří byli propouštěni ke vedení hospodářství.“²⁸³ Upisování válečných půjček se týkalo rovněž i školních dětí.²⁸⁴ Roku 1917 „bylo nařízeno naváděti školní děti, by doma šetřily pokrmy, oděvem, obuví, motouzem, papírem a jinými věcmi,“²⁸⁵ a musely „upisovati po korunce, aby za sebraný obnos koupěna válečná půjčka.“²⁸⁶

²⁸⁰ SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 50.

²⁸¹ Tento obnos se hradil z dlužního papíru města Kutné Hory za odprodané vinice.

²⁸² Ten se hradil prodejem 5. válečné půjčky.

²⁸³ Tamtéž, s. 50.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 50.

²⁸⁵ *Co to byly válečné půjčky za I. světové války.* Sokolovský deník: Sokolovsko [online]. 6. 10. 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: WWW: <http://sokolovsky.denik.cz/nazory_region/pucka20081006.html>.

²⁸⁶ SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 50.

6.4 Kniha pamětní obce Svatý Mikuláše

Obec Svatý Mikuláš leží zhruba devět kilometrů od města Kutné Hory a 3,8 kilometrů od obce Nové Dvory.²⁸⁷ Pod obecní úřad Svatý Mikuláš patří od roku 1960 i obec Svatá Kateřina a Rohozec a od roku 1980 také obec Lišice. Po roce 1989 došlo k osamostatnění obce Rohozec a obec Svatý Mikuláš nesla svoje dávné pojmenování Svatý Mikuláš.²⁸⁸

Předchůdcem dnešní obce byla obec Bor, ležící na přemyslovském území, která zde byla od 11. století. Její část, tedy les nazývaný Bor v roce 1278 koupil klášter v Sedlci „a dal jej řeholníky vymýtit.“²⁸⁹ Poblíž osady pak členové řádu založili dvůr. Tento dvůr již nesl název Svatý Mikuláš.²⁹⁰ U tohoto dvora v roce 1307 postavili kostel zasvěcený taktéž svatému Mikuláši. Obec dále nesla název „Bor Svatého Mikuláše,“ přičemž označení Bor se přestalo užívat od 15. století.²⁹¹

Když byl sedlecký klášter vypálen husity, zabral ho Zikmund, který ho spojil s kolínským panstvím. To získal Karel ze Žerotína a jeho děti koupily obce Nový Dvůr, který následně sloučily s některými obcemi v tomto panství. V době třicetileté války byla obec zpustošena požárem. V roce 1679 koupil panství Nové Dvory hrabě Věžník a tím byl dvůr Svatého Mikuláše obnoven. V roce 1764 panství spravoval Jan Karel Chotek. K rozšíření statku nechal Jan Rudolf hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína postavit jako svoje reprezentační sídlo zámek Kačínu a zahájil rekonstrukci kostelíku sv. Mikuláše. V rodě Chotků zůstala obec do 20. století.²⁹²

6.4.1 Popis kroniky

Pamětní kniha, potažená červenou látkou se zlatým nápisem Kniha pamětní obce Sv. Mikuláše byla založena v roce 1899. Napsal a věnoval zdejším obyvatelům ředitel školy v Nových Dvorech Josef Ledr.nás nejprve informuje o dějinách obce. Text začíná založením Boru Sv. Mikuláše až do vypálení Sedleckého kláštera v roce 1421 husity.²⁹³ Dále se kronika

²⁸⁷ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorská slova i obrazy. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmanství. Část I. Kutná Hora: nakladatelství Karla Šolce v Kutné Hoře, 1912, s. 402.*

²⁸⁸NOVÁK, Pavel. *Paměť krajiny: Novodvorská–Žehušická: průvodce cykloturistickou stezkou. Kutná Hora: Kuttna, 2001, s. 92.*

²⁸⁹Tamtéž, s. 92.

²⁹⁰Podle dávného zvyku dvory nesly názvy některého svatého. V tomto případě se nazýval dvůr Sv. Mikuláše. O tom více ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorská slova i obrazy. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmanství. Část I. Kutná Hora: nakladatelství Karla Šolce v Kutné Hoře, 1912, s. 402.*

²⁹¹NOVÁK, Pavel. *Paměť krajiny: Novodvorská–Žehušická: průvodce cykloturistickou stezkou. Kutná Hora: Kuttna, 2001, s. 92.*

²⁹²Tamtéž, s. 92.

²⁹³SOkA Kutná Hora, AO Svatý Mikuláš I. díl, Pamětní kniha, 1899–1945 (1981), kn. č. 3, inv. č. 3, s. 1.

zmiňuje o dějinách a majitelích obce v letech 1421–1611.²⁹⁴ A o období 1611–1848, kdy obec spadala pod novodvorské panství.²⁹⁵

Co říká kronika o roku 1914? Nejdříve řádky kroniky směřují k obecným informacím, jako byla stavba nových domů a celkový blahobyt obyvatel. Kronika udává: „*Lidem tak pomalu přibývalo polí, tak si moch [sic] každý v jeden kousek dobytka držet více, pastvin u Sv. Mikuláše bejvalo [sic] zde dosti. Obecních i panských.*“ A právě do tohoto zemědělského rozmachu a relativního klidu vtrhla první světová válka.²⁹⁶ „*Když se tak lidem dobře vedlo, přišla do toho světová válka.*“²⁹⁷

Obecní kronika sděluje informace o vypuknutí první světové války a s ní související i praktické záležitosti, které byly spojeny s jejich chodem. Kronika informuje, že: „*Světová válka vypukla roku 1914 26. července. Proto ihned byla vyhlášena vyhláška odvedení co byli doma, museli ihned narukovat do 24 hodin každý ke svému regimentu do 32 roků - Regruti co byli odvedení z jara 1914, narukovali 26. srpna 1914 a to byli Václav Brunclík a František Kraupner, oba ze Sv. Mikuláše.*“²⁹⁸ Tito jmenovaní muži se posléze ve zdraví z války vrátili domů. Jiní ovšem toto štěstí neměli, a kronika udává: „*že v této obci padlo celkem dvacet osob.*“²⁹⁹

Byly to například:³⁰⁰

Vobořil Karel

Radla Emanuel

Mazáč Jan

Svoboda Ján

Novák František

Kedršt Josef

Horáček Václav

Medek Václav

Také v druhém roce války obec sužovaly tíživé okolnosti. Občany trápily především instrukce, které přicházely z kutnohorského úřadu a musely se samozřejmě striktně dodržovat. Jako bylo například sdělení, že obec Sv. Mikuláš musí do Kutné Hory dodat obilí. Podtextem této směrnice bylo výhružné sdělení, že pokud se tak nestane, bude to mít pro občany

²⁹⁴ SOkA Kutná Hora, AO Svatý Mikuláš I. díl, Pamětní kniha, 1899–1945 (1981), kn. č. 3, inv. č. 3, s. 3.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 8.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 75.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 75.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 75.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 75.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 75.

nedožrné následky. V tomto případě, „[...] tak vám tam pošlem vojsko. Co měli občané dělat, když s takovými vyhrůškama šly na ně.“³⁰¹ Domnívám se, že pod tíhou takovýchto nařízení, neměli občané příliš na výběr, a musely tedy úřadům vyhovět. Tato upozornění se netýkala pouze obilí, ale požadovala také seno a slámu. U obyvatel obce Svatého Mikuláše proběhla rekvizice celkem třikrát, a vojsko všechno prohledávalo.³⁰² V roce 1915 byla obec Sv. Mikuláš vyzvána „aby půjčila na třetí válečnou půjčku.“ Z tohoto důvodu obec musela půjčit Rakousku-Uhersku 600 Kč. Dále kronikář poznamenal, že více peněz poskytnout nemohla, protože neměla dostatek financí. „[...] a byla nucena zas nějaký [sic] topol v zimě odprodati, což se také stalo.“³⁰³ Dále „Z utržených peněz též doplatila hasičskému sboru poslední splátku na stříkačku. 1. 800 Kč.“³⁰⁴ „Ještě téhož roku dostala obec Sv. Mikuláš subvenci na stříkačku, 300 Kč, kterou si ponechala, na jiné věci. Dříve se musela vypůjčiti peníze u Hospodářské Záložny v Kutné Hoře. Obec též zaslala polévkovému ústavu do Nových Dvorů 60 Kč, pro chudé děti ze Sv. Mikuláše. Též mnoho jiných věcí se ročně musí v obci opravovati, jako cesty, příkopy a jiné.“³⁰⁵

Ani rok 1916 nebyl podle kronikářových slov „[...] o mnoho lepší než léta předcházející.“³⁰⁶ Přes obecná sdělení obce o praktických věcech jako byla zakázaná cesta u zámku Kačina, která byla na žádost občanů a obecního zastupitelstva dne 5. dubna 1916 znovu otevřena se zápis v kronice týkal toho, že se chudým dětem z této obce vydávaly tzv. chlebové lístky – chlebenky,³⁰⁷ což byly poukazy na konzumaci potravin, které měly neměnnou splatnost.³⁰⁸ Tuto činnost měli na starosti úředníci z obecního zastupitelstva. Zde jistý Antonín Pošik starší a Václav Blecha. V tomto roce byla taktéž obec vyzvána, aby půjčila na čtvrtou válečnou půjčku Rakousku-Uhersku. Jak již bylo zmíněno výše, obec si ale nemohla dovolit plýtvat dalšími finančními prostředky, a tak si musela půjčit „[...] u Hospodářské Záložny v Kutné Hoře 400 Kč.“³⁰⁹ Dne 26. října 1916 si musela obec opět vypůjčit na pátou válečnou půjčku, a tudíž byla donucena si půjčit u kutnohorské hospodářské záložny. Jako příznivou událost hodnotím povolení obce k prodání steliva a následné utržení peněz na případné další obecní výdaje. Na podzim roku 1916 se v kronice píše o nepříznivém počasí. S takovými podmínkami bylo tedy těžké obstarávat každodenní činnosti, jak byli

³⁰¹ SOKA Kutná Hora, AO Sv. Mikuláš I. díl, 1899–1981, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 77.

³⁰² Tamtéž, s. 77.

³⁰³ Tamtéž, s. 77.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 77.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 77.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 78.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 78.

³⁰⁸ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha: NLN, 2001. Česká historie, s. 250.

³⁰⁹ SOKA Kutná Hora, AO Svatý Mikuláš I. díl, 1899–1981, kn. č. 3, inv. č. 3, s. 78.

obyvatelé zvyklí. Na polích se nemohlo „[...]s mašinami síti. Po nejmíc se obyčí [sic] rozhazovalo ručně. Na některých polích i zrno v zemi schnilo [sic], pro velké mokro. I mnoho brambor lidem v zemy [sic]schnilo [sic] [...]“³¹⁰

Rok 1917 stále nebyl pro obci příliš příznivý.³¹¹ V zimě se totiž dostala do finanční krize. Z tohoto důvodu byla donucena prodat „[...] v obci 17 topolů, a utržila za ně 3.000Kč.“³¹² To bylo stále málo, a tak musela ještě „[...] odprodati kus lesa, za olšinou a utržila 1. 675 Kč. 76 h [...]“³¹³ Obec musela opět Rakousku-Uhersku poskytnout v pořadí již šestou válečnou půjčku. Ale tentokrát se zastupitelstvo usneslo na tom, že obci půjčí 400 korun. Ale záhy přišla další vyhláška, ve které byla obec upozorněna na sedmou válečnou půjčku. Obec se usnesla, že půjčí pět set korun.³¹⁴ O roku 1917 je zde vyličen příběh, který se týkal Josefa Brunclíka. Lidi mu chodili v noci na brambory – v roce 1917 bylo dost rané jaro. I majitel hospodářství Josef Brunclík měl „[...] raných brambor, lidi mu na ně v noci chodili, až s Prahy, jezdily [sic] po dráze chudí lidi na venek, kradly [sic] co se dalo. Josef Brunclík ze Sv. Mikuláše byl nucen brambory všechny vyorat, a mezy [sic]chudé lidi prodat.“³¹⁵ V kronice je uváděno, že takovýchto případů nebylo málo a poznamenává povzdech nad nešťastnou dobou, kdy se lidé schylovali k různým činům, třeba i ke krádeži. „Nebylo divu hlad, býda [sic], dohání člověka třebas i krást.“³¹⁶

K roku 1918 kronika uvádí zápis nejdříve o obecných záležitostech. I zde byla obec vyzvána na vypůjčení si na osmou Rakousko-Uherskou válečnou půjčku. Zase 400 korun. Jelikož v obci nebyly už žádné peníze, musela si obec vypůjčit od obce Nové Dvory.³¹⁷ Dne 24. ledna se obecní zastupitelstvo dohodlo a zaplatilo poslední dluh na stříkačku v hodnotě 740 Kč. Tímto usnesením byla „[...] ruční stříkačka úplně [cela] zaplacená.“³¹⁸ Dne 28. října 1918 konečně válka skončila. Dne 28. října 1918 byla u konce světová válka. Návrat prvního československého prezidenta Tomáše Garigue Masaryka se konal „21. prosince 1918.“³¹⁹

³¹⁰ SOKA Kutná Hora, AO Svatý Mikuláš I. díl, Pamětní kniha, 1899–1945 (1981), kn. č. 3, inv. č. 3, s. 78.

³¹¹ Tamtéž, s. 79.

³¹² Tamtéž, s. 79.

³¹³ Tamtéž, s. 79.

³¹⁴ Tamtéž, s. 79.

³¹⁵ Tamtéž, s. 79.

³¹⁶ Tamtéž, s. 79.

³¹⁷ Tamtéž, s. 80.

³¹⁸ Tamtéž, s. 80.

³¹⁹ Tamtéž, s. 80

6.5 Hodnocení obecních kronik Kutnohorska

Kutnohorská kronika nebyla psána přímo za války, ale až v době první republiky. Tato skutečnost má hlavní vliv na její obsah. Kronika je tedy popisovaná ze strany vítězů. To znamenalo, že všechno, co bylo rakouské, bylo samozřejmě špatné. Na straně druhé dobré bylo to, co vedlo ke vzniku Československé republiky. Autorem kutnohorské kroniky byl Jan Fiala (1881–1953), který oficiálně psal kroniku v letech 1920–1936, ale se zpětnými zápisy datovanými od roku 1914.

V obecních kronikách jsou vyobrazeny informace o sarajevském atentátu na Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou. „*Při návštěvě Sarajeva, kam následník trůnu František Ferdinand d'Este po vojenských manévrech v Bosně s chotí paní vévodkyní Žofií z Hohenbergu zavítal, spáchán dne 28. června zločinný atentát. Za jízdy k radnici hodil Čabrinovič pumu, kterou odrazil arcikníže [...]*“.³²⁰

Většinu kronik prostupují obdobné údaje týkající se úkonů, které souvisely s mobilizací a následnými odvody konkrétních mužů z každé obce a informace o přemístování pluků. Kronikář dále připojuje seznamy raněných a padlých vojáků. Například v obecní kronice Miskovice se uvádějí tyto občané: V Itálii padli Josef Lázňovský, Čeněk Jangl nebo Bohumil Hroch. V ruském zajetí zahynul Alois Brant, na ruské frontě zemřel Čeněk Pokorný.³²¹

V kronikách jsou také informace hospodářského charakteru. Různé instrukce a informace o klimatických podmínkách, informace o stavu úrody nebo příčiny, které sužovaly obec. Na obyvatele dopadl tíživý nedostatek základních životních potřeb, jako byl chléb nebo mouka. Byly stanoveny maximální ceny potravin a zaváděly chlebové a moučné lístky. Hodnoty na černém trhu ztrpčovala skutečnost, že ani na produkty na které měli lidé se svými přidělovými lístky nárok, nebylo zárukou přidělené dávky potravin a mnohdy nebyly k dostání.³²² Začalo se mlít načerno a mnozí obchodníci se na úkor slabších obohacovali. Nastala rekvizice, vojsko prohledávalo ukrývané potraviny a zásobovací situace se nadále zhoršovala. V hospodářských usedlostech tak byla návštěva vojáků na denním pořádku.

V obecní kronice Žehušice se dočteme: „*Dne 15. září provedl důvěrník c. k.*³²³ *okr. hejtm. p. Fr. Lašek spolu s komisionářem obilního ústavu p. Ferd. Reitmanem soupis zásob u rolníků, obchodníků a ve mlýně.*“³²⁴ „*Dne 13. srpna ustanovena na rozkaz c. k. okr.*

³²⁰ SOka Kutná Hora, ZŠ Hostovlice, Válečná kronika 1914–1919, kn., č. 5, inv. č. 5, s. 1.

³²¹ *Občané Miskovic padlí v 1. světové válce*: Kronika Obce Miskovice [online]. [3. 5. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.miskovice-kh.cz/kronika.html>>.

³²² ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, s. 245.

³²³ Zkratka znamená císařsko-královský. O tom více NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce* 1. díl: *Mým národům*. Praha: Libri, 2006, s. 239.

³²⁴ SOka Kutná Hora, AO Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, s. 34.

hejtmanství žňová komise, která bdíti má na řádnou sklizeň obilí, jeho výmlat a řádné složení. Členové její jsou Frant. Lenk, starosta, Frant. Novák, učitel, [...].³²⁵

V obci Žehušice proběhla rekvizice dobytka: Obec dodala „[...]na rekvizici 13 kusů hovězího dobytka pro vojsko [...].“³²⁶ A dále rekvizice kovů: „Dne 8. srpna provedena byla všeobecná sbírka kovů od úřadů pro c. k. ministerstvo války a to mědi, mosazi a cínu. Komise šla po domech a slídila po předmětech z těchto kovů zhotovených. Bez milosti brala kotle..hmoždíře, misky od váh, sběračky, krabice a jiné. V kabinetě školy zdejší byly předměty váženy a postiženým dány lístky než [...].“³²⁷

Postižení se týkalo také potravin, v tomto případě kávy. Její zdroj byl vyčerpán do června roku 1915.³²⁸ V obci Žehušice byly „Dne 3. srpna vydány výkazné lístky na odběr kávy, zvané ‚kávenky‘, ovšem jen na kávové náhražky. Lístek pro každého člena rodiny zněl na ¼ kg na 4 týdny. Lístky lidé rozebrali, ale ‚kávy‘ nekupovali. Pražili si žito sami v domácnostech.“³²⁹

V závěru války byl také nedostatek uhlí či petroleje na svícení. Dalším hospodářským krokem bylo upisování válečných půjček. Toto opatření se týkalo všech. Na jejich vybírání dohlíželi učitelé i školní děti. Rakouská vláda nařídila 1. válečnou půjčku dne od 16–24. listopadu 1914, druhá byla vypsána na květen 1915.³³⁰ Toto opatření se vztahovalo i na cenné papíry spořitelen, nadací, obcí či spolků.³³¹ Ve prospěch státu se také sbíraly kovy, vlna, kopřivové stonky či listí. Zhotovovaly se také různé věci pro vojáky. Dále se velmi rozmohly dobročinné sbírky pro Červený kříž či charita v podobě podpory válečných invalidů.

Společná témata v obecních kronikách byly válečné půjčky, se kterými se však každá obec vyrovnávala jinak – Obec Kaňk se zadlužoval, Svatý Mikuláše prodával dřevo. Dále nedostatek potravin, fyzická i mravní (krádeže) bída, neúroda, postavení žen, rekvizice, soupis obilí a zásob, chlebenky, různé instrukce a vyhlášky okresních hejtmanství.

³²⁵ SOkA Kutná Hora, AO Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, s. 22.

³²⁶ Tamtéž, s. 46

³²⁷ Tamtéž, s. 46.

³²⁸ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka. 1914–1918*, s. 253.

³²⁹ SOkA Kutná Hora, AO Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, inv. č. 4, s. 46.

³³⁰ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka. 1914–1918*, s. 239.

³³¹ ŠTROBLOVÁ, Helena – ALTOVÁ, Blanka (eds.). *Kutná Hora*, s. 215–217.

7 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA POHLEDEM ŠKOLNÍCH KRONIK

7.1 Vymezení školních kronik

Školní kroniky³³² podávají detailnější informace ke každodennosti dětí. Můžeme se z nich ale také dozvědět, co se dělo v obci.

Školní kroniky vznikly počátkem 19. století.³³³ Na potřebu psaní školních kronik bylo upozorněno nařízením z roku 1837. Tento předpis přikazoval, aby kroniku vedly také veškeré školy a farní úřady.³³⁴

7.1.1 Pamětní kniha školy Církvické

Tmavě hnědá Pamětní kniha školy Církvické nejprve hovoří o dějinách školy a o zdejších majitelích panství. Dále hovoří o atentátu na Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou. Smuteční mše se pak konala 4. července 1914.³³⁵

Školní rok 1914–1915 nastal dne 16. září 1914 věrnými projevy k rakouskému mocnáři a skončil 15. července 1917. Protože válka přetrvávala i nadále byly oslavy častější a nadšenější. Oslava pojmenovaná Dětským dnem měla demonstrovat výročí nastoupení císaře Františka Josefa na trůn. Dále byly slaveny císařovy jmeniny a narozeniny. Důvodem ke slavení byly úspěchy rakouské armády – dobytí Přemyšlu a Lvova, které vzbudily „[...] *spontánní projevy radosti a oddanosti k Nejvyššímu trůnu* [...]“. Největší oddanost však škola na speciální slavnosti, která se konala na konci školního roku, tedy 15. července 1915. Následoval proslov ředitele školy a následně i žáka čtvrté třídy Jaroslava Horáčka. Tento proslov byl posléze poslán zemské školní radě „[...] *k tlumočení u samého trůnu* [...]“. Za toto bylo dětem i učitelům patřičně poděkováno.³³⁶ Kromě těchto projevů věrnosti císařskému domu „[...] *i skutkem projevila se živá láska k státu a to v oboru válené péče* [...]“.³³⁷ V tomto odvětví byly za režie učitelů zhotoveny například čtyři kukle na hlavu, dvanáct košil, tři sta ponožek, šest vlněných svetrů. Na sbírce, konané dětmi se vybralo šedesát korun. Kromě toho, ještě děti sebraly v této i sousední obci sv. Jakubu „44 kg žlutého a bílého kovu potřebného k výrobě střeliva.“³³⁸ Škola trpěla především odvodem zdejších učitelů. Dne 1.

³³² Školní kroniky uložené ve Státním archivu v Kutné Hoře nejsou inventarizované, tzn., že k nim není zpracovaný fond, písemnosti jsou jen převzaté do archivu – archivář je nezpracoval. Nejsou sepsány dle pravidel – není inventář.

³³³ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Prah: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 14.

³³⁴ *Text přednášky z roku 2009 o školních kronikách*. Kroniky. [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/kroniky.htm>>.

³³⁵ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 130.

³³⁶ Tamtéž, s. 133.

³³⁷ Tamtéž, s. 133.

³³⁸ Tamtéž, s. 133.

února 1915 byl na bojiště odvolán učitel Josef Pírko. Tak se musela první třída, kterou učil střídát s dalšími učiteli po dobu tří měsíců.³³⁹ Tento učitel měl kvůli zdravotním problémům vojenskou dovolenou a v novém školním roce už zase vyučoval. V kronice je vyjmenován počet padlých, kdy ze žáků to byl například Antonín Vaníček, Alois Foršt nebo Josef Zikmunda.³⁴⁰

V dalším školním roce stále zuřila válka. I přes toto běsnění se pravidelně učilo. Školní rok 1915–1916 započal dne 16. září 1916 a skončilo dne 15. července 1917. V tomto roce taktéž není opomenuto císařské výročí. „*Během školního roku byla škola zdrojem a původem stálých nadšených projevů lokálních [sic] a vlasteneckých. Již na začátku školního roku po mši za zesnulou rakouskou císařovnu Alžbětu, která se konala „[...]v slavnostně přioděné učebně I. tř. [...].*“³⁴¹ Následně bylo „*promluveno bylo k žactvu o vítězstvích naší chrabré armády, vznícena radost v srdcích dětských z potěslivých [sic] zjevů těch, vzbuzena důvěra v šťastnou budoucnost říše [...].*“³⁴² Slavnost zakončil zpěv Rakouské národní hymny. Hymnou bylo zpíváno každou neděli a o svátcích po školní mši v kostele. Píše se, že se „*[...] zjevným zájmem a účastenstvím i dospělých věřících.*“³⁴³ Slavnost dětského dne se konala dne 21. prosince 1915 s prorakouským vlasteneckým projevem žactva i učitelstva a v pořadí již 86. narozeniny Jeho Veličenstva se konaly 18. srpna.³⁴⁴ Děti sbíraly 86 kg vlněných odpadků a byla provedena druhá válečná sbírka kovů a nově také sbírka cínu a olova.³⁴⁵ Třetí válečné půjčky byly přítomni žáci, kteří přispěli částkou „*[...] 1444 K a učitelé 200 korun [...].*“ a na čtvrtou válečnou půjčku přispěly děti sumou 400 korun. Dalším údajem v kronice je opět pomocné akce válečné, kdy děti nasušily ostružinové listí. Učitelé pomáhali při „*zjišťování a sčítání zásob obilí a mouky.*“³⁴⁶ Dále je zde uveden seznam padlých. To byl například teprve devatenáctiletý Alois Kavka nebo a v ruském zajetí zahynul Alois Havránek. Oba dva pocházeli z okolní vesnice Svatý Jakub. Školní inspekce ve složení pana c. k. okresního školního dozorce Tomáše Pelikána školu navštívila ve dne 24. března 1916. Ten celkový stav školy shledal jako „*velmi dobrý.*“³⁴⁷ Na zasedání učitelského sboru bylo toto pochvalné

³³⁹ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 133.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 134.

³⁴¹ Tamtéž, s. 135.

³⁴² Tamtéž, s. 135.

³⁴³ Tamtéž, s. 135.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 135.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 136.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 136.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 136.

uznání dne 18. dubna 1916 předneseno c. k. školní radou a ta vyslovila „celému zdejšímu sboru učít pochvalné uznání.“³⁴⁸

Školní rok 1916 –1917 začal dne 16. září a skončil 15. června 1917. Ano tentokrát nebylo zapomenuto u mládeže posílit oddanost a lásku k habsburskému domu. To se týkalo 18. září 1916, kdy byla škola přítomna na zádušních bohoslužbách za císařovnu Alžbětu a dne 20. 11. 1916 „[...] rozlehla se říší truchlivá zvěst, že zemřel milovaný mocnář náš císař a král František Josef I. [...]“³⁴⁹ Na osiřelý trůn nastoupil arcivévoda Karel „prohlásiv vznešený ten akt zvláštním manifestem, jenž byl i dítkám ve škole přečten a vyložen při čemž novému mocnáři slavnostně připovězena věrnost a poslušnost.“³⁵⁰ Následně bylo při slavnosti Dětského dne, která probíhala 2. prosince 1916 sebrány „peněžité milodary“,³⁵¹ které byly zemské komisi a okresní komisi pro péči o mládež. Změna na trůně znamenala opatření i ve třídách, ve kterých byly pověšeny čtyři obrazy nového mocnáře. Výrazným aktem v řadě slavností vynikala „[...] holdovací stromková slavnost školní dne 30. dubna 1917.“³⁵² Tzv. Stromková slavnost se konala „na památku nastoupení jeho Veličenstva Karla i Zity na trůn.“ Na návsi bylo z tohoto důvodu na prostranství před školou vysázeno 65 ořechů. „Dne 20. dubna 1917 dovršeno bylo sázení stromků za přítomnosti a pomoci školní mládeže, k níž promluvil správce školy příležitostnou řeč zakončenou projevem poslušností věrnosti a oddanosti učitelstva místního i mládež školné novému zeměpánu.“³⁵³

V oboru válečné péče se v tomto roce konala sbírka 2 kg cupaniny³⁵⁴ pro vojenskou nemocnici. Tato sbírka se konala pod dozorem učitelky K. Brožkové. Ani zvony nebyly ušetřeny válečným účelům, které byly určeny k výrobě válečného střeliva. V aprovizčních a žňových komisích pomáhal učitel a správce školy Václav Lázinka.³⁵⁵ Na pomocné válečné akci „Vánoce vojínů v poli“ bylo tzv. „Sbírkami dům od domu“ vybráno „63. 60“ korun. K tomuto balíčku byly ještě přidány nasušené ostružiny, které se požívaly jako náhražka čaje. Tato zásilka byla velmi srdečně přijata.³⁵⁶ Nepříjemností v chodu školy bylo v polovině prosince 1916 úplné vyčerpání zásoby uhlí. Z tohoto důvodu byla výuka přerušena. Bylo zde

³⁴⁸ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 136.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 138.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 138.

³⁵¹ Tamtéž, s. 138.

³⁵² Tamtéž, s. 138.

³⁵³ Tamtéž, s. 138.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 139.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 139.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 139.

úsilí vyučování zahájit, ale nebylo to možné z velikého mrazu a nevytopených místností. V období od 1. května 1917 do konce školního roku byla část výuky nahrazena.³⁵⁷

Ani během školního roku 1917–1918 nemělo smysl „[...] *probouzeti a upevňovati vlastenecký smysl a zápal mládeže v oddanosti k císaři a k Nejvyššímu domu panovníčnickému [sic] jak o zvláštních slavnostech tak i uvnitř vyučování samého jmenovitě vlastivědného a volbě diktátu a slohových úkolů [...]*“.³⁵⁸ Dne 3. listopadu a 17. srpna 1918 byli žáci s kantory přítomni bohoslužeb a zpěvu rakouské národní hymny, které se konaly na počest narozenin a jmenin císaře Karla I.³⁵⁹ A ve dnech 27. dubna a 9. května 1918 i na počest císařovny Zitty. Kronikář dále poznamenává, že „*radostná nálada*“ se šířila zejména při zachránění císaře Karla I. před utonutím na řece Soči a následnou oslavou vítězství armád natalské frontě. „*S velikým zalíbením kupovaly si dívky pohlednice rodiny císařské [...]*“.³⁶⁰ Obvyklým způsobem byla i v tomto školním roce oslavena ceremonie Dětského dne, konající se 2. prosince 1917. Tento školní rok si škola sehnala zásobu uhlí včas, takže nebyly nutné uhelné prázdniny, jako tomu bylo v minulém roce. Pak je tu kronikářem vylíčen povzdech, „[...] že již čtvrtý rok války v mnohém ohledu byl škole na škodu; zejména však politováníhodným jeví se u mládeže pokles na mravech hlavně následkem dlouhé nepřítomnosti otců.“³⁶¹

7.1.2 Školní kronika obce Hlízov

Hlízovskou školní kroniku vedl řídicí učitel Karel Brynych velmi precizní formou. Považuji ji za výborně sestavenou kroniku, která čítá velké množství zajímavých pasáží. Největší klad této školní kroniky tkví v jejím přehledném a úhledném zpracování, takže se v ní snadno orientuje a dobře se pročítají jednotlivé údaje. Za další klad považuji velmi zajímavě zachycené informace například v porovnání hodnot v průběhu války.

V této školní kronice je popisován počátek a konec školního roku 1914–1915, který kronikář zachycuje jako obvyklý zápis dětí do školy. Tento školní rok měl ale své specifikum, neboť „*zahájen byl za pochmurné nálady zuřící války světové slavnými bohoslužbami dne 16. září 1914*“ a ukončen „*školní a kostelní slavností spojenou s holdem věrnosti a oddanosti mládeže a učitelstva k Jeho Veličenstvu, panujícímu císaři a králi Františku Josefu I. dne 15. července 1915.*“³⁶²

³⁵⁷ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 140.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 141.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 141.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 141.

³⁶¹ Tamtéž, s. 143.

³⁶² SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 151.

Dozvídáme se o informacích týkajících se chodu školy „*Od 1. února do 1. června zastupoval nemocného učitele Josefa Ročka výp. učitel Svatopluk Štěpina.*“³⁶³

Výuka ve školách byla několikrát přerušována.³⁶⁴ Avšak slavení svátků probíhalo za každých okolností. Zde byla připomínána věrnost císaři. „*Dne 4. října účastnilo [sic] se žactvo a učitelstvo slavných bohoslužeb za Jeho Veličenstvo, panujícího císaře a krále Františka Josefa I, dne 19. listopadu smutečních bohoslužeb za Její Veličenstvo, zemřelou císařovnu a královnu Alžbětu.*“ Podotýká se zde ještě dodatek, že byl zvlášť tento rok ukončen důstojně a v Malíně sloužil svatou mši Josef Zelený.³⁶⁵

Po mši se děti vrátily do Hlízova, kde byly ve škole vyzdobené prapory přítomny vlastenecké školní slavnosti. I ta byla spojená s holdováním Jeho veličenstvu. „*Ve vyzdobené školní světnici promluvil k shromážděné školní mládeži správce školy ve smyslu loyálním a vlasteneckém. V řeči projevil předem radost nad válečnými úspěchy vojska rakouského [...].*“³⁶⁶ Dále byla císaři „*[...]provolána Sláva a za povznesení nálady a zpěvu naší české národní. Kde domov můj a rakouské národní Zachovej nám Hospodine slavnost skončena.*“³⁶⁷

Ke konci prvního roku války se začaly objevovat nejrůznější hypotézy „*naplnil se rok světové války 1914–1915, zahájené ultimátem Srbsku z Vídně poslaným a rozlétnuvší se jako plamen, v nějž vichřice zafičela, s rychlostí úžasnou s krovu na krov v šíř a dál, až vše bylo zachváčeno jedním obrovským požárem. [...].*“³⁶⁸ Kronikář zde zmiňuje 102 osob, které narukovaly v prvním válečném roce. Byli to například: Alois Starý, Karel Prchal, František Tichý nebo Václav Malina.³⁶⁹

Se stále se prodlužující válkou se objevovaly tíživé nedostatky základních životních potřeb. Nejfatálněji se pochopitelně tato nouze promítla do životů obecních obyvatel. Úbytek mužských členů v obci se negativně projevil na hospodářských poměrech. Tyto strasti částečně kompenzovaly děti, díky kterým mohla být včas dokončena práce na poli. Obec byla ochuzena například o řemeslníky, krejčí. Další oblastí, která trpěla válkou, byla školní docházka. Ta byla slabší, hlavně u starších dětí. Učitelé byli přetěžováni mimoškolními povinnostmi. Těmito aktivitami se rozuměla například výpomoc pro sčítání obilovin, výpomoc obecnímu úřadu spojená s mobilizací, dále to bylo vydávání chlebenek či pomoc se zprostředkováním dopisování s vojínů v poli. V kronice je zmínka o postoji učitelů:

³⁶³ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, 151.

³⁶⁴ Například z důvodu nedostatku kantorů, kteří museli nastoupit na frontu nebo topiva.

³⁶⁵ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 151.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 151.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 152.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 153.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 154.

„Pracovalo však rádo a s pochopením, že prací svou přispívá ke cti vlasti, ke cti obce, vlasti a celého českého národa.“³⁷⁰ Domnívám se, že toto tvrzení je velmi rozporuplné. Učitelé měli jistě s takovými mimoškolními aktivitami spoustu práce.

V prvním roce války se konaly různé akce, které pomáhaly válčícímu státu i vojákům na frontě. Byly to zejména akce pro organizace Červený kříž. Žákyně pomáhaly šít pro vojíny. Jednalo se o: „[...]24 páry střevíců, pro vojíny v poli 12 párů nátepníčků, 3 páry vlněných punčoch a 50 párů ponožek [...].“ Potřebné věci k těmto činnostem měla na starost obec. Další charitativní pomocí byl sběr kovů. Tyto sbírky vykonávaly rovněž školní děti. Jednalo se zejména o předměty z olova, cínu, mědi či mosazi.³⁷¹

Válka se promítla do životů obyčejných občanů zejména ve zdražování základních potřeb a ostatních oblastech života. Zdražování stoupalo závratnou měrou. Byla sice stanovena základní maximální cena, avšak nikdo se jí neřídil. Dále se prodávalo dráž a „[...] kupující nabízí za zboží více, jen aby vše ulovil.“³⁷² V této sféře zdražování zde kronikář uváděl příklad: „V zdejší zelinářské krajině prodává se cent cibule za 50 K, česnek za 300 K, zelí za 16 K, brambory za 20 K.“ Dále udával, že přijatelnější byly „[...] ceny obilnin, protože je stát rekvíroval, ač i tu jsou ceny dosti vysoké. Cent pšenice je za 34 K, žito za 28, ječmene za 28, ovesa za 26 K, mouka pšeničná stojí 52 až 80 h kilogram, žitná chlebová 50 h. Před rekvírováním platila se přední pšeničná mouka až 1 K 20 h za 1 kilogram.“³⁷³ Za takových okolností měli výhodu lidé na venkově. Hlavně sedláci nebo chalupníci. Hůře na tom byli učitelé, dělníci či řemeslníci.³⁷⁴

V obci byli přítomni také uprchlíci. Do zdejší obce se přistěhovaly celkem tři rodiny válečných uprchlíků z Haliče, z nichž bylo sedm dětí školou povinných. Navštěvovaly jí od 4. dubna – 30. června 1916. Poté se odstěhovaly do Nových Dvorů.

V druhém roce války stoupla dražota ještě o něco výše než v předchozím roce a „obilí se prodávalo válečnému obilnému ústavu za maximální ceny.“³⁷⁵

Pro školní rok 1916–1917 byl především charakteristický nedostatek. Začátek proběhl „slavnými službami Božími dne 16. září 1916.“ Z důvodu nedostatečného množství paliva bylo od 8. února – 2. května přerušeno vyučování. Ukončen byl 14. července 1917 opět slavností a mší.³⁷⁶

³⁷⁰ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 155.

³⁷¹ Tamtéž, s. 155.

³⁷² Tamtéž, s. 156.

³⁷³ Tamtéž, s. 156.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 156.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 161.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 163.

V posledním roce války nacházíme v kronice zajímavý text, popisující absurdnost války a změnu životních priorit: „*Kdo by si před válkou byl mohl na příklad představit, že nit na přišíť záplaty, ba záplata sama košile, neděravá obuv stanou se vzácnostmi, že ze člověka šťastného, ba bohatého bude pokládán, kdo bude mít skyvu [sic], chleba již nelze často ani za veliké peníze koupit! Kdo by byl přemítal před válkou v racionování potravin, v zákazu soukromého obchodu, o možnosti jeho podloudnosti v hranicích vlastního státu, v lichvě předměty nejprostší denní potřeby! Velké hodnoty byly válkou sníženy skoro v nivec [sic], malé hodnoty nastoleny na [...] nedosažitelnosti – nastalo přehodnocování všech hodnot hmotných i mravních. Co v míru bylo zakázáno, je ve válce dovoleno, ba namnoze nařízeno. Co v míru bylo ideálem, je ve válce zločinem.*“³⁷⁷ Tato ukázka je dobrým příkladem toho, co s člověkem učiní obyčejná nouze. Krutost doby, která se nikoho neptala, zda je na tuto bídu připraven. Každodenní záležitosti se tedy staly předmětem zájmu. Strach způsoboval, že se lidé báli vlastních sousedů a museli být velmi ostražití, protože si žádný z nich nemohl být jistý, jestli je někdo neudá úřadům. Obyvatelstvo tak bylo nuceno vymýšlet nejrůznější praktiky, které by jim v těchto zlých časech pomohly. V mnoha případech byli lidé z obavy o přežití schopni udělat prakticky vše.

7.1.3 Kutná Hora

Školy v Kutné Hoře přišli již na začátku války o Komenskou školu a o budovy reálky. Tyto prostory byly využívány pro vojenské účely. Školy se pak soustřeďovaly do Vlašského dvora a na Hrádek.³⁷⁸

Školní budovy byly z důvodu potřeby ubytování zabrány vojskem. Chlapecká škola byla přesunuta do škol na Náměti a ve Vlašském dvoře. Vyučování probíhalo polodenně.³⁷⁹ S příchodem vojska nastala ve městě dražota. Například „*před válkou 1 kg chleba stál 24 h, v únoru 1915 již 48 haléřů.*“ Další ceny před války se pohybovaly za „*1 kg masa hovězího 1.2 K, vepřového 2 K, uzeného 2.4 K telecího a skopového 1.2K, sádla 2K.*“³⁸⁰ Mouka zdražila hned, proto si lidé schovávali zásoby, aby neměli před žněmi nouzi. Císařským nařízením

³⁷⁷ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 167–168.

³⁷⁸ České muzeum stříbra byl původně samostatně stojící opevněný objekt, který vedl nad starou stezkou podél potoka Vrchlice. První písemný záznam o stavbě pocházel z roku 1312. V tomto roce byla přeměněna na panské sídlo, které využívali královští úředníci. Roku 1490 Hrádek koupil tehdejší podnikatel a úředník Jan Smíšek z Vrchovišť. Tento majitel ho změnil v honosné sídlo se všemi možnými zdobnými detaily. Ve vlastnictví muzea je i středověký důl, který představuje atraktivní místo i pro návštěvníka. O tom více KULICH, Jan. *Kutná Hora*, Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2002. s. 13–14.

³⁷⁹ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 3

³⁸⁰ Tamtéž, s. 3

byly dne 2. února zabaveny veškeré zásoby a 2. března byl v domácnostech uskutečněn soupis všech zásob.³⁸¹

Válečnou každodenností u dětí byl již výše zmíněný sběr kovů či léčivých bylin pro vojáky na čaj.³⁸² V této kronice taktéž děti místo vyučování sbíraly lipové, jahodové listí. Nastal nedostatek vlny na oděv pro vojíny, a proto byly dětmí sbírány kopřivy. I na zdejší nemocné nebylo zapomínáno. Dostávali dárky ať již v podobě potravin, prádla, tabáku nebo knih. Toto však brzy přestalo, protože nastal v domácnostech citelný nedostatek.³⁸³ Po skončení výuky děti rozřezávaly nepotřebný textil, který byl posléze zužitkován jako obvaz pro vojáky. Také vypomáhaly ženám v domácnosti nebo v zemědělství, či pomáhaly vytvářet pro vojáky vložky do obuvi. Třídy byly také vysílány na sběr peněz, které měly být využity na zakoupení dluhopisů.³⁸⁴

7.1.4 Školní kronika obecné školy v Malíně

Ozdobná kniha červené barvy se zlatým nápisem Školní kronika obecné školy v Malíně se může pyšnit velmi pečlivým a úhledným zápisem. Kronika nás nejprve informuje o dějinách obce³⁸⁵ a následně zápis přechází k informaci o zavraždění následníka trůnu Františka Ferdinanda a jeho manželky Žofie Chotkové³⁸⁶ v podobě zvláštního vydání *Pražských novin*, „jež na smutnou památku se zde vlepuje do této knihy.“ Titulek nesl název: *Jeho c. a k. Výsost nejjasnějšího pan arcivévoda František Ferdinand d'Este a paní vévodkyně z Hohenbergu obětí hrozného atentátu!* – kdy „následník trůnu arcikníže František Ferdinand a jeho choť paní vévodkyně z Hohenbergu stali se obětí vražedného atentátu v Sarajevě. Této hrozně správě s počátku nikdo nechtěl věřit a každý doufal, že je – li na ní něco pravdy, že snad jsou vznešení manželé jenom raněni a zpráva, že jest přehnána. Leč zvláštní vydání listů uspořádána dne 28. i 29. června, zprávy telegrafické i telefonní potvrdily hroznou tu zprávu v celém děsném rozsahu.“³⁸⁷

V důsledku této tragické události se objevovalo mnoho nařízení pro správu školy. Například „C. k. okresní školní rada z 1. července 1914 čís. 2391“ oznamovala, že dle nařízení „C. k. zemské školní rady ze dne 30. června 1914 č. 116“ se měly za příčinou atentátu do 3. 7. konat smuteční bohoslužby. Taktéž se musely omezit všechny ostatní slavnosti, které provázely konec školního roku. Na poradě učitelského sboru ředitel přednesl, aby se učitelský

³⁸¹ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 3

³⁸² MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem: aneb, Česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013. s. 50.

³⁸³ SOkA Kutná Hora, AMKH, Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II., s. 7

³⁸⁴ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem: aneb, Česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013. s. 50.

³⁸⁵ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 1.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 307.

³⁸⁷ Speciální vydání *Pražských novin*, které jsou vloženy v této školní kronice.

sbor na pokyn ředitele „[...] usnesl se na projevu soustrasti a loyalty [sic] [...]“.³⁸⁸ Za tyto projevy jim pak náleželo patřičné poděkování. Smuteční bohoslužby za zesnulý pár se tedy konaly v pátek 3. července 1914 ve farním chrámu v Sedlci. Této mše se účastnil celý učitelský sbor a žáci z Malína, Sedlce i Hlízova. Taktéž nechyběla ani „obecní zastupitelstva se starosty těchto obcí, úředníci c. k. tabákové továrny a veliké množství lidu.“ Zpráva o těchto obřadech byla c. k. okresní školní radě podána dne 5. července 1914.³⁸⁹

Dne 7. dubna 1914 vybízela c. k. okresní školní rada správu škol, aby v místních poradách jednala o vycházkovém řádu. Z důvodu tohoto výnosu museli na každé poradě učitelského sboru projednávat „*keré vycházky se svými žáky a za jakým účelem v budoucím měsíci hodlají vykonati.*“ I tuto činnost doprovázely zprávy o vycházkách za minulý měsíc. Tyto zápisy se nacházely v měsíčních protokolech porad učitelského sboru.³⁹⁰

V roce 1914 se c. k. správní zemská komise usnesla, že se v roce 1914 zaslouží o zlepšení hmotných podmínek učitelů. Konkrétně se to týkalo zvýšení platů, kdy se chystala věnovat „*na zlepšení učitelských platů 12 milionů korun.*“ Učitelský sbor tedy obdržel přídatky do důchodu. Je zde také zmínka o učitelích, kteří neodcházejí do důchodu.“³⁹¹

Počátek školního roku 1914–1915 byl zahájen ve středu 16. září 1914 opět slavnými bohoslužbami „*vzýváním Ducha svatého v zdejším chrámu Páně sv. Štěpána.*“ Po mši byly zpívány všemi zúčastněnými „*4 sloky rakouské hymny národní.*“ Po těchto ceremoniích začalo klasické vyučování v pátek 18. září 1914.³⁹² Téměř každá kronika je zpestřována vlasteneckými projevy, které doprovázely začátek školního roku. Tento školní rok provázela vzpomínka na jmeniny „*jejího Veličenstva zvěčnělé císařovny královny Alžběty službami božími.*“ I zde se účastnili všichni členové učitelského sboru s žáky. Další školní oslavou v tomto roce byly jmeniny, které se konaly na počest Jeho Veličenstva Františka Josefa I. Tato událost probíhala v sobotu 3. října 1914 a byla jako již tradičně zahájena slavnými službami božími, kterých se zúčastnili učitelé i žáci. O významných vlastnostech Františka Josefa I. k žactvu promluvil ředitel školy.³⁹³ Den 2. prosince 1914 byl ve znamení připomínky výročí nastoupení císaře Františka Josefa I. na trůn. Ještě před samotnou slavností „*v úterý 1. prosince byla jedna hodina vyučovací věnována výkladu o tomto velkém památném dni a o jeho významu pro naši říši.*“ Jubileum ukončoval zpěv rakouské národní hymny a následnou

³⁸⁸ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 310.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 311.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 313.

³⁹¹ Tamtéž, s. 317.

³⁹² Tamtéž, s. 319.

³⁹³ Tamtéž, s. 319.

sbírkou mezi dětmi konanou ve prospěch sirotků, kteří zde zůstali po padlých českých vojátech. „Sbírka činila 11 K 65 h.“³⁹⁴

Od 15. ledna muselo být vyučování přerušeno z důvodu ubytování vojska. Obec Malín sloužila k ubytování vojska kutnohorského 21. pěšího pluku. „*Všechny hostince, prázdné místnosti (3) ve staré škole byly přeplněny vojskem [...].*“ Kromě škol a hostinců k provizornímu ubytování taktéž sloužily i soukromé domy, „*[...] kde jen poněkud místa bylo, ba i v chlévech byli vojáci.*“³⁹⁵ Právě z důvodu nedostatku ubytovacích jednotek „*[...] vzpomněla si vojenská správa na školu.*“ – „*V úterý dne 9. února 1915 dostavila se do školy vojenská komise skládající se z několika důstojníků [...] a zabrala čtyři třídy.*“³⁹⁶

Když komise odešla, ještě se dále vyučovalo. Avšak situace na sebe nenechala dlouho čekat a vojsko zabralo školu v následujícím postupu, kdy: „*Odpoledne ke 3. hodině téhož dne dostavili se vojáci, by veškeré věci ze zabraných místnosti vynesli. To se stalo tak rychle, že v půlhodině byly veškeré jmenované místnosti vyprázdněny. Lavice dány na půdě, částečně nahoru na chodbu, ostatní nábytek ze tříd do šatny v I. patře a pomůcky z kabinetu do malého pokojíku v II. patře proti kabinetu.*“³⁹⁷ Stav školních pomůcek byl již definitivně zničen „*[...] V jakém pořádku, darmo vzpomínat. Obrazy protrhané, pomůcky rozbité a vše v jedné směsici.*“ Tíseň dolehla i na samotného ředitele. – „*Nikdo ve světě si nedovede představit a neuvěří, co práce a námahy ho stálo, než vše přivedl do pořádku, jak bylo, mnohdy velikých nepříjemností a ústrků bylo snášeti a nyní vše, vše vydáno zkáze.*“³⁹⁸

Po vyklizení školních prostor vojáky se „*[...] ihned přistěhovalo asi 250 vojáků a z krásné, čisté budovy byly kasárna. Ve sklepní chodbě cvičili se ve střelbě. Vojáci 21. pěšího pluku byli tu až do 23. dubna 1915, kdy odjeli do Jageru v Uhrách, kam byl celý pluk přeložen z Kutné Hory. Již 26. dubna přijeli sem vojáci – Maďaři od 60. pluku z Jagru.*“³⁹⁹ K úplnému vystěhování Maďarů došlo 3. června 1915.⁴⁰⁰ Teď bylo na čase vyhodnocovat poničené věci. „*Vše špinavé, odřené, vkusná malba zdí ve třídách a na chodbách zničena, zámky zuráženy a na stěnách vrstvy prachu, mnoho oken rozbitých, zkáza na všem.*“ Škola byla prázdná od 7. do 21. června 1915. „*21. června přišlo do obce mnoho set nováčků od 21. pluku [...].*“ Do školy jich bylo umístěno 300, ostatní přiděleni do hostinců. „*Ti zde konali základní vojenská cvičení*

³⁹⁴ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 319.

³⁹⁵ Tamtéž, s. 324.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 324.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 325.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 325.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 325.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 325.

do 29. června [...]. Pak byla školní budova opět prázdná. Již 13 týdnů se zde nevyučovalo [...].⁴⁰¹

V nařízení, které přišlo správci školy od c. k. okresní školní rady, bylo napsáno, zda by se mohlo učit i „o prázdninách, aby se dohnalo, co bylo přerušeno.“ Ředitel školy ale upozornil na možnou infekci po vystěhovalých vojácích.⁴⁰² Na návrh „[...]aby se ihned polodenní vyučování pro všechny třídy zařídilo ve staré budově školní [...]“ nebylo obvodním lékařem z Nových Dvorů povoleno. „Dle tohoto dobrého zdání mají se obě místnosti ještě jednou desinfikovati a pak asi 6–7 dni řádně větrati, poněvadž mezi mužstvem obě místnosti obývajícím panovaly pohlavní nemoci.“ Protože ale za několik dní byl konec školního roku, nemělo vyučování smysl.⁴⁰³

Školní kroniku také vyplňují pasáže o návštěvách vzácných osob. Tuto obec navštívil dne 14. května 1915 c. k. zemský školní inspektor František Haas. Poté, co se dozvěděl o tom, že zdejší školu obývají maďarští vojáci, kladl učitelům na srdce „[...] aby se postaral, aby se nezaměstnané dítky někde na volném místě scházely, by byly zaměstnávány a alespoň částečně o jejich pokrok postaráno, by nerostly tak bez řádného vůdce a bez kázně.“ Poté navštívil ředitelův byt a následně i školní zahradu. Pan c. k. zemský školní inspektor pochválil školu a přislíbil brzký návrat.⁴⁰⁴

Pamětní kniha obsahuje nejrůznější válečné sbírky. Ty byly vykonávány za pomoci žáků a učitelů. Žáci například sbírali ostružinové listí na čaj pro vojáky, kdy „10 kg usušeného listí toho dáno 23. 10. 1914 obecnímu úřadu. Při dobývání křenu pomáhá řídící učitel s žáky prof. řemeslnické školy K. Preisovi z Kutné Hory vyprostiti křen pro kuchyň červeného kříže v Kutné Hoře. Sebráno 25 kg křenu, který žáci sami na patřičné místo dovezli.“ Z pokynu ředitele školy přinesli žáci také „46 kg cibule, již řídící učitel 21. 12. 1914 s žáky k Červenému kříži v řemeslnické škole v Kutné Hoře dopravil. Cibule byla velmi drahá 1 kg za 60 h.“⁴⁰⁵ Další výpomocí byl zhotovování různých věcí pro vojáky. „Dne 24. 11. 1914 posílá okresní úřadovna válečná 24 kg vlny, aby dívky z ní zhotovily zimní oděvní věci pro vojíny. Dne 22. 12. 1914 byly úřadovně poslány 3 páry nákolníků, 3 páry ponožek a 3 kukle a dne 2. II. 1915 posláno 1 kg cupaniny, 5 párů vlněných nátepníků, 4 páry ponožek, 1 pár nákolníků a 5 párů

⁴⁰¹ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 326.

⁴⁰² Tamtéž, s. 328.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 329.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 330.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 337.

*papírových vložek do bot.*⁴⁰⁶ Nad výrobou těchto věcí měli dozor učitelky. V roce 1915 zase děti sbíraly společně s řídícím učitelem brambory, kdy jich odevzdaly 80 kg.

Za tuto činnost jim dne 4. ledna 1915 poslal „*spolek ženského pomocného spolku Červeného kříže v Kutné Hoře poděkování.*“⁴⁰⁷

Mimo školu mělo válečné běsnění negativní dopad i na celou obec. „*Od začátku války zde bylo povoláno na frontu více jak 200 mužů. K vojenským účelům bylo taktéž odvedeno 13 koní.*“⁴⁰⁸ Zvlášť patrný důsledek války v každodenním životě malínských občanů byl pociťován v samotném stoupaní cenové hladiny. To se týkalo potravin i ostatních základních životních potřeb. Takže v nejbližší době bylo vše „*o 100-300 % dražší. Vypravuje-li se o cenách před rokem 1914 zní to jako pohádka.*“⁴⁰⁹

Za příklad této zhoršené zásobovací situace poslouží následující výčet nedostatků základních potravin, jako byla mouka a chléb: „*V měsíci srpnu nebylo po kolik dnů možno koupiti v celém Malíně ani kousek chleba, protože pekaři z Kutné Hory ho sem nevezli, nemajíce mouky. Také mouky zde nebylo po celý měsíc srpen možno koupiti. Housky, rohlíky a drobné pečivo se téměř po celý rok nepeklo a dosud nepeče. Jenom tzv. válečné žemle rozpůlené o váze 35g, jež byly prodávány po 5h.*“⁴¹⁰ Z této stravy by se daly očekávat různé zdravotní komplikace. V této době se ale nic takového nedělo. „*Pouze čtyřčlenná rodiny dělnická Janečková napadena byla skvrnitým tyffem a odvezena do izolace nemocnice kutnohorské kde matka Marie brzy zemřela.*“⁴¹¹

Slavnými bohoslužbami božími byl ukončen i školní rok 1916–1917, které se konaly „*[...] o osmé hodině ranní v zdejším chrámu Páně sloužil P. Josef Zelený.*“ Mše byla opět zakončena chvalozpěvem „*Bože chválíme Tebe a rakouskou národní hymnou.*“⁴¹² Mši byli přítomni všichni žáci spolu s učiteli z Malína i Hlízova. Mnohé děti tam měly i své rodiče. Po skončení bohoslužby se žáci odebrali se svými učiteli do IV. třídy. „*[...] kde před ozdobeným obrazem Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva Nejjasnějšího císaře a krále Karla I. byla školní vlastenecko-loyální [sic] slavnost s řečí řídícího učitele.*“⁴¹³ V tomto projevu učitel podotkl, „*[...] že žádný z panovníků říše Habsburské nevstupoval na staroslavný trůn za doby vážnější, na jehož slávu i nerozbornou sílu naráží se všech stran zloba nepřátel, provázená*

⁴⁰⁶ SOKA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 337.

⁴⁰⁷ Tamtéž s. 337.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 340.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 340.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 341.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 341.

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Tamtéž, s. 393.

*zběsilým hukotem dělových jícnu.*⁴¹⁴ Službám božím se žáci nevyhnuli ani o letních prázdninách. Dozor nad dětmi při těchto službách měli na starosti všichni členové učitelského sboru, kdy se střídali *„po jednom každý týden, počínaje pondělkem a konče nedělí.*⁴¹⁵

Dětský den vykonán nebyl. Děti byly dne 1. prosince 1917 vyslány na sbírku dům od domu. Tato sbírka byla pořádána pro válečné sirotky. Vybralo se 66. korun.⁴¹⁶

Nechybí zde ani zmínka o politickém dění. Píše se zde, že *„Ku konci r. 1917⁴¹⁷ byl uzavřen mír v Brestu-Litevském s Ruskem. Těšili jsme se, že válka je na sklonu, že budou následovati jiné míry s dalšími nepřáteli, leč naděje ty, jako sta jiných v této válce nás opět zklamaly a do dnes čekáme na mír marně. Ano nyní se zdá, že mír jest vzdálenější než kdykoliv jindy.*⁴¹⁸

7.1.5 Pamětní kniha školy Sedlecké

Kronika tmavě vínové barvy se zlatým vtačeným nápisem Pamětní kniha školy Sedlecké nás informuje o speciálních bohoslužbách, které se konaly na památku padlých vojáků. Duchovní tak byli osobními důvěrníky, kteří sloužili pozůstalým jako zdroj útěchy.⁴¹⁹

Začátek školního roku 1914–1915 se konal 16. září 1914 *„Vzýváním Ducha Sv.“* Rok ukončila mše *„Bože chválíme Tebe“* konaná 15. července 1915.⁴²⁰ Dále je v kronice poznamenáno, že dne 2. prosince 1914 bylo připomínáno *„nastoupení vlády“* Františka Josefa I. na trůn. Děti se musely účastnit mše v tamějším chrámě, kde následně zazpívaly *„Rakouskou národní hymnu.“* Poté se společně s učiteli ve třídě podílely na slavnosti, kde nejprve zazpívaly Rakouskou národní hymnu, poté následoval proslov řídicího učitele, který hovořil o významu této slavnosti. Následovala básně žákyně M. Syrové a opět zapění hymny.⁴²¹ Součástí slavnosti byla také *„veřejná sbírka, kterou v obci vykonaly žákyně 3. třídy ve prospěch sirotek po padlých českých vojátech a dětí strádajících následky událostí válečných.“*⁴²² Dalším důvodem ke slavení bylo *„dobyání Lvova,“* kdy se děti musely opět podílet na slavnostních bohoslužbách. Dále byl dětem vysvětlen význam vítězství. Význam této události podpořila i výzdoba školy, která byla *„ozdobena prapory.“*⁴²³

⁴¹⁴ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 392.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 393.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 393.

⁴¹⁷ V kronice je zapsán chybný údaj. Brestlitevský mír byl podepsán 3. března 1918.

⁴¹⁸ SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Školní kronika, 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53, s. 407.

⁴¹⁹ MICHLOVÁ, Marie. Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918. Řítka: Čas, 2013. Český čas, s. 40.

⁴²⁰ SOkA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41, s. 30.

⁴²¹ Tamtéž, s. 31.

⁴²² Tamtéž, s. 31–32.

⁴²³ Tamtéž, s. 32.

Dne 4. října a 19. listopadu 1914 se děti společně s učiteli účastnily Božích služeb, kdy „*Žáci přijali ve školním roce třikrát svátosti [....]*“⁴²⁴ Nechyběly ani na „*[...] církevních průvodech o sv. Marku, křížových dnech a Božím Těle.*“⁴²⁵ Dalším údajem v této kronice jsou informace o složení c. k. školní rady, které bylo následovné: „*Předseda František Blažek, c. k. okresní hejtmán Tomáš Pelikán, c. k. okresní školní inspektor František Ruffler [....]*“⁴²⁶

Ukončení roku 1914–1915 kronikář hodnotí takto: „*Za krátko po ukončení školního roku byl ukončen první rok světové války. Co zdálo se loni na počátku srpna býti nemožným, stalo se skutkem. Válka trvá posud dále. Jsme uprostřed dějinného převratu, jakého nikdy před tím neprožilo lidstvo. Rok je dlouhá doba ve vývoji lidstva však malý okamžik a ani pro válčení samo nebyl dostatek obsáhlý, aby se v něm dnešní válka mohla vybojovat. Kde jsou naděje těch, kteří doufali, že vánoční svatvečer přinese i zápasícím národům mír! V druhém roce války můžeme hledět zpět na uplynulých dvanáct měsíců, ale dohlédat se do předu? Není nikoho, kdo by dnes dovedl určití dobu, kdy po nesmírném úsilí a po nesmírné oběti zápasu bude cílů války dosaženo. – Jako každé dění i každá válka nese na sobě pečeť své doby.*“⁴²⁷

Ve školním roce 1915–1916 byl téměř v každé kronice zaznamenán údaj, který se týkal počátku a konce školního roku. I zde se praví, že: „*Školní rok počal dne 16. září ,Vzýváním Ducha Sv. ‘ a službami Božími, ukončen byl dne 15. června službami Božími a chvalozpěvem ,Bože chválíme Tebe.*“⁴²⁸ Dne 18. září se děti shromáždily ve vyzdobené třídě, kde jim ředitel školy kladl na srdce to „*[...] jak každého z nás musí naplňovat myšlenka, že je Rakušanem, jak se může každý prohlašovati, že náleží se svou českou vlastí do svazku staroslavné říše rakousko-uherské. Hleděl je uvědomiti o tom, že vše, co nyní jejich otcové a sourozenci na bojištích neohroženě a statečně konají, činí pro budoucí šťastný a klidný život svých dětí. Vyzval je, aby dokazovali, nemohouce svými slabými silami jinak přispěti, důstojným a vlasteneckým chováním i smýšlením, jakož i ochotným a radostným působením při výkonech pomocné válečné péče, které jim budou uloženy, že vážně chápou velikost nynějších dějů.*“⁴²⁹ Slavnost byla zakončena: „*Provoláním slávy*“ Františku Josefu I. a následným zpěvem „*rakouské národní hymny.*“⁴³⁰ Dne 4. října doprovázela školní rok další slavnost v duchu propagandy Rakouska. A to oslava císařových jmenin. Opět se účastnily mše a posléze po ní následoval zpěv rakouské národní hymny ve vyzdobené místnosti. „*Zapělo I.*

⁴²⁴ SOkA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41, s. 33.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 33.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 34.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 40.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 54.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 55–56.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 56.

a 2. sloku *Rakouské národní hymny a řídící učitel objasnil jim vzácný význam toho dne, slavnějšího pro nás všechny, více než jindy, v nynější vážné době.*“ Nakonec byl vzdán hold Františku Josefovi I.⁴³¹ Dále se zpívala 3. a 4. sloka hymny. Slavnosti byl přítomen předseda školní rady a farář. Dne 2. prosince byl slaven Dětský den, „[...] na oslavu a památku 67. výročí nastoupení na císařský trůn Jeho Veličenstva Nejjasnějšího císaře a krále Františka Josefa I. Pak konala se ve školní budově, ve slavnostně vyzdobené 1. třídě loyální [sic] slavnost.“⁴³² Slavnost poctili návštěvou také předseda místní školní rady Josef Husák, farář či ředitel c. k. továrny na zpracování tabáku Jan Menzel.⁴³³ Ve školních kronikách jsou také časté údaje o zdravotním stavu žactva. Konkrétně v sedlecké kronice se dozvídáme, že v měsících březnu a dubnu 1915 onemocnělo mnoho žáků spalničkami, ale vesměs byl zdravotní stav žactva dobrý.⁴³⁴ Zápis uvádí, že se lidé vždy rádi a s ochotou účastnili nejrůznější válečné pomoci a ochotně tak přispívali na všechny sbírky. Dozor nad těmito sbírkami měla samozřejmě také škola. Každou školní kroniku vždy doprovází statistický přehled na začátku a na konci roku. „Počet dětí do zdejší školy vůbec přijatých: na počátku školního roku 108 hochů, 128 dívek, 236 dětí úhrnem, na konci školního roku 115 hochů, 141 dívka 256 dětí úhrnem.“⁴³⁵ Ani „Druhý rok světové války nepřinesl mír, nýbrž rozšíření světového požáru [...]“⁴³⁶

Školní rok 1916–1917 opět začal slavnými bohoslužbami. Dne 18. srpna se slavily 87. narozeniny Jeho Veličenstva Františka Josefa I. „Po bohoslužbách sešel se učitelský sbor ve školní budově a projevil lokální projev, který správa školy poslala písemně okresnímu hejtmanství v Kutné Hoře.“⁴³⁷

Školní rok 1917–1918 začal 15. září 1917. Dne 17. srpna se děti i s učiteli účastnily narozenin císaře Karla I. a 3. listopadu byl oslaven jeho svátek.⁴³⁸ 18. listopadu se žáci spolu s učitelským sborem účastnili bohoslužeb, které připomínaly záchranu císaře Karla I. před utonutím, přičemž jeho zachráncem byl „[...] jeho švagr princ Filip Parmský [...]“ 27. dubna zase děti oslavily svátek císařovny Zity a 10. května i její narozeniny.⁴³⁹ Slavnostmi v habsburském rodě se tedy nešetřilo.

⁴³¹ SOkA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41, s. 56.

⁴³² Tamtéž, s. 57.

⁴³³ Tamtéž, s. 57.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 60.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 63.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 64.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 93.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 95.

⁴³⁹ Tamtéž, s. 95.

Školní rok 1918–1919 byl započat 16. září 1918. 28. říjen je zde popsán takto: „*Nadešel den 28. října 1918, kdy odvěký sen náš stal se skutkem! Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných kulturních států světa.*“⁴⁴⁰

7.2 Hodnocení školních kronik Kutnohorska

Útrapy války dopadly také na školství. Nejčastější náplní školních kronik jsou vřelé projevy vůči členům habsburského domu, zvláště pak k osobě rakouského císaře Františka Josefa I. V průběhu války měly děti povinnost oslavovat nejruznější rakouská vítězství. Tyto oslavy byly velice okázalé a oslňující. Z toho by se dalo soudit, že byl mocnář stále oblíben. Realita byla ale docela jiná. Císařova popularita v českých zemích upadala, a lidé věřili, že s jeho smrtí přijde i brzký konec války.⁴⁴¹ Posílil se prorakouský vlastenecký duch, který byl patrný i v předchozích letech v podobě vzdávání úcty císaři Františku Josefovi I.⁴⁴²

Druhý prosinec byl oslavován jako „dětský den“ který se slavil ve škole a zpodobňoval nástup Františka Josefa I. na trůn. Císařovy narozeniny se slavily 18. srpna a nebylo bráno v potaz, ani to, že byl čas letních prázdnin. 4. říjen byl zase dnem císařova svátku, který se nazýval „květinový den.“⁴⁴³ – „*Dne 4. října účastnil se říd. učitel se žáky nejvyšších jmenin J. V. císaře a krále Františka Josefa I [...].*“⁴⁴⁴ Připomínaly se i jmeniny výročí úmrtí manželky Františka Josefa I, kdy se dne 19. listopadu konala smuteční bohoslužba za císařovnu Alžbětu.⁴⁴⁵

Dne 21. listopadu 1916 mocnář skončil:⁴⁴⁶ „*Jeho c. a k. Apoštolské Veličenstvo františek Josef I. zesnul klidně v Pánu dne 21. listopadu 1916 v 9 hodin večer v zámku schönbrunnském. Miliony a miliony věrného lidu sklánějí se v teskném bolu a žehnají slavné, zářící, věčné památce vznešeného, šlechtného, velkého vladaře. Oprávněnou pýchou zvěčnělého mocnáře bylo požehnání dlouhého míru. Ale nebylo knížeti míru přáno, aby zachoval mír až do konce svých dnů. S bolestí v srdci kázal svým národům sáhnouti k meči jako poslednímu rozsuzovateli sporů[...].*“ Takto o skonu mocnáře hovoří válečná kronika obce Hostovlice.⁴⁴⁷

⁴⁴⁰ SOKA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41, s. 103.

⁴⁴¹ MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013, s. 43.

⁴⁴² LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina - JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2015, s. 41–43.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 41–42.

⁴⁴⁴ SOKA Kutná Hora, ZŠ Dobrovítov, Pamětní kniha 1914–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 6.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 6.

⁴⁴⁶ LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina - JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015, s. 42.

⁴⁴⁷ SOKA Kutná Hora, ZŠ Hostovlice, Válečná kronika 1914–1919, kn., č. 5, inv. č. 5.

Smuteční mše byla povinná na všech školách.⁴⁴⁸ Dále byly připomínány svátky a jubilea s novým císařským párem Karlem I. a jeho manželkou Zitou.⁴⁴⁹

Před válkou se mohla řada učitelů chovat za těchto slavností shovívavě a mohli dát i dětem volno. Nyní však pod záštitou okresního hejtmanství to bylo povinností. Učitelé tak byli strůjci a organizátory školních slavností a žáci museli nacvičovat recitace. Školní slavnosti tak byly slaveny ve třídách s vlasteneckým apelem učitelského sboru.⁴⁵⁰ Nechyběla ani výzdoba. Do dobové výzdoby a průběhu slavnosti na konci školního roku dává nahlédnout školní kronika Hraběšín: „*Školní budova byla okrášlena prapory. Obraz J. V. ve II. tř. ověnčen byl ratolestmi dubovými lipovými a růžemi. K slavnosti pozvaná místní školní rada se nedostavila. Po návratu z kostela přednášely dívky vlastenecké básně a zpívaly písně podobného obsahu. Říd učitel pronesl vlasteneckou řeč, která vyvrcholila v projev lásky a oddanosti ku Vznešenému Mocnáři jak od dítek, tak od říd. učitele. Tento projev poslán c. k. o š r v Čáslavi. Slavnost zakončena hymnou rak. národů a výstavkou výkresů. Výstavku navštívili rodiče a sourozenci žáků.*“⁴⁵¹ U příležitosti těchto slavností nemohl chybět proslov, který vykonal většinou řídící učitel. Po skončení dětského představení putovala obecní kasička. Případný výtěžek měl být využit pro blaho „*České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království českém.*“⁴⁵²

Školní vyučování bylo většinou narušováno v podobě častých uhelných prázdnin. To postihlo i obec Církvice, školní kronika k tomu poznamenává: „*Než i jiná důležitá překážka zasáhla rušivě v chod celé naší školy: v polovici prosince 1916 úplně vyčerpána byla veškerá školní zásoba uhlí a jiného nebylo lze pro všeobecnou kalamitu uhelnou opatřiti. Muselo tedy býti vyučování přerušeno a neblahý ten stav potrvál až do konce dubna [...].*“⁴⁵³ Další příklad byl viděn ve školní kronice Kácov, kde zásobování uhlí „*[...] jako všude také u nás bylo ubohé. Příděl uhlí do naší obce nebyl skoro žádný. Bohatší vyměňovali si je za potraviny, čili: ,aprovizaci. ‘ Z důvodů těch stoupala poptávka po dříví [...].*“⁴⁵⁴

Co se týče školy a tamějších učitelů, byli to právě oni, kteří byli prostředníci mezi císařem a státem a byli tak svědci a pomocná síla u nejrůznějších válečných činností. Byli dosazováni do žňové komise, která měla na starost především včasné zasetí a sklizení obilí

⁴⁴⁸ LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina - JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015, s. 41.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 42–43.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 41.

⁴⁵¹ SOkA Kutná Hora, ZŠ Hraběšín, Pamětní kniha 1843–1951, kn. č. 7, inv. č. 7, s. 173.

⁴⁵² LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš, *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015, s. 41.

⁴⁵³ SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Kronika školy, 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13, s. 140.

⁴⁵⁴ SOkA Kutná Hora, ZŠ Kácov, Kronika školy 1891–1930, kn. č. 31, inv. č. 31, s. 170.

u rodin, kterým odešel živitel rodiny na frontu. Dále učitelé asistovali při soupisu zásob obilí a mouky a rekvizicích. Kniha dějů školy kácovské 1892 k těmto činnostem poznamenává: „*Učitelstvo bylo během roku mnohokrát činné u vykonávání válečných akcí, jako aprovizačních, rekvírovačních, z nichž nejnamáhavější byla: soupis osevu, která 15 dní trvala, jelikož občané znali novou míru a tady všem osevu na novou míru převeden býti musil.*“⁴⁵⁵

Dále zde můžeme nalézt údaje týkající se statistických přehledů školní docházky, jako byl počet žáků na začátku i na konci školního roku, druh náboženství, zameškané, omluvené, či neomluvené hodiny. Například Pamětní kniha školy Dobrovítov hovoří následovně: „*Na tento rok byli zapsáni do zdejší školy 72 žáci, z nichž bylo 38 chlapců, 34 dívky. Dle náboženství byl 61 katolík, 4 evangelíci augsb. vyznání a 7 israelitů.*“⁴⁵⁶ Dalším opatřením, které se týkalo všech, bylo upisování válečných půjček. Na jejich vybírání dohlíželi učitelé i děti.

Školní kroniky nedoprovází pouze údaje, týkající se školy a dětí, ale i informace ve kterých byl popisován stav úrody, počasí, dražota, vydávání prvních chlebenek či zmínka o Válečném obilním ústavu a rekvizicích. Například v Pamětní knize školy Tuchotické je stav úrody popisován následovně: „*V r. 1914 byla úroda ve zdejších krajích a vůbec všady velice pěkná. Práce žňová za vzájemné pomoci a pomoci školních dětí šťastně se skončily a vše dobře se sklídilo. Ve žních byl veliký spěch proto, že bylo vše najednou zralé. I veškeré podzimní práce dobře se skončily a dobře se zasel. V r. 1915 přišly za to veliké obtíže [...] Hned na jaře přišly deště a nemohlo zasít. Někteří spěchali a seli do vlhka a ti měli pak na poli velmi špatnou úrodu.*“⁴⁵⁷

Nedostatkovým zbožím byl například cukr, petrolej⁴⁵⁸ nebo tabák.⁴⁵⁹ Pamětní kniha obecné školy v Horce říká, že 6. prosince 1914 byly také ministerstvem stanoveny „*[...] nejvyšší ceny pro obilí, a to po 1 g.*“⁴⁶⁰ Dále přidražilo maso nebo tuk.⁴⁶¹ Z nedostatku potravin byl zaveden Válečný obilní ústav. Tento orgán založený v roce 1915 měl na starosti dodávat zemi obilí.⁴⁶² „*Od 1. srpna 1915 zavedeny, Válečné obilní ústavy, a nové maximální.*“ To nařizovalo, že „*[...] nesměl nikdo obilí jinam prodati, a odjinud koupiti než z toho ústavu a ceny obilí byly stanoveny v tom smyslu, že kdo dle určených termínů dříve prodal více dostal a ceny*

⁴⁵⁵ SOkA Kutná Hora, ZŠ Kácov, Kronika školy 1891–1930, kn. č. 31, inv. č. 31, s. 154.

⁴⁵⁶ SOkA Kutná Hora, ZŠ Dobrovítov, Pamětní kniha 1914–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 6.

⁴⁵⁷ SOkA Kutná Hora, ZŠ Tuchotice, Kronika školy 1893–1931, kn. č. 10, inv. č. 10, s. 133–134.

⁴⁵⁸ SOkA Kutná Hora, ZŠ Kácov, Kronika školy 1891–1930, kn. č. 31, inv. č. 31, s. 170.

⁴⁵⁹ Tamtéž, nestr.

⁴⁶⁰ SOkA Kutná Hora, ZŠ Horka I, Školní kronika, 1904–1934, kn. č. 8, inv. č. 8, s. 51.

⁴⁶¹ Tamtéž, s. 51.

⁴⁶² ŠEDIVÝ, Ivan, Češi, české země a Velká válka 1914–1918, s. 251.

v pozdějších termínech byly menší [...].⁴⁶³ Od srpna se v obci Žleby vydávaly „chlebové lístky.“⁴⁶⁴

Vznik Československé republiky dal vzniknout novým oslavám. Například oslava narozenin prezidenta Masaryka: „V neděli dne 7. března odpoledne sešli se všichni žáci zdejší školy v I. tř., kde po zahájení slavnosti měl příležitostnou řeč řídící učitel a po proslovu tom přednesli žáci z obou tříd vhodné básně a pěli národní hymny.“⁴⁶⁵ Dále 28. říjen - „Tento den prohlášení naší samostatnosti byl v celém národě velikým svátkem a zůstane v dějinách národa československého nejpamátnejším.“⁴⁶⁶ „Výnosem zemské školní rady ze dne 7. prosince 1918 č. 86513 zrušuje se veškeren [sic] dozor při úkonech náboženských a zakazuje se vykonávati jakýkoliv natlak [sic] na žáky neb rodiče [se] strany učitelstva.“⁴⁶⁷

Školní kroniky ukazují na výchovné cíle a jejich roli v podpoře Rakouska, tedy jeho propagandu. Děti si byly podle kronik vědomy užitečné práce, jejímž prostřednictvím si vlastně splňovaly, vlasteneckou povinnost vůči státu. Další aktivitou byla účast na přednáškách, na kterých bylo dětem i učitelům kladeno na srdce, aby šetřily s potravinami. Ukazují však i na obecné dění v obci i na konkrétní problémy (devastace školy v Malíně, problémy s náhradním vyučováním). Domnívám se, že za precizním vedením tohoto druhu kronik stojí právě většinou osoba kronikáře – učitele, u kterého se předpokládalo vzdělání a tedy i správný pravopis. Dalším faktorem také mohly být různé inspekce a návštěvy vzácných osob, které do kroniky jistě nahlédli. Školní kroniky mohou obsahovat, jména učitelů, fotografie dětí, výkazy o spotřebě chleba a mouky (chlebové lístky), různá prohlášení.

7.3 Komparace obecní a školní kroniky Miskovice

Obecní kronika Miskovice nejprve podává informace o praktických záležitostech obce, jako byla schůze obecního zastupitelstva a role dalšího kronikáře, tamějšího učitele Bedřicha Papeže. Dále představuje seznam rychtářů a starostů obce Miskovice. Posléze se z kroniky můžeme dozvědět o dějinách zdejší obce a posléze i školy. Obecní kronika dále hovoří o atentátu na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda a manželku Žofii.⁴⁶⁸ Následně kronikář udává seznam padlých, jako byl například Antonín Jiráň (1892–1919), který zahynul

⁴⁶³ SOkA Kutná Hora, ZŠ Tuchtovice, Kronika školy 1893–1931, kn. č. 10, inv. č. 10, s. 135.

⁴⁶⁴ SOkA Kutná Hora, ZŠ Žleby, Kronika školy 1833–1932, kn. č. 20, inv. č. 20, s. 188.

⁴⁶⁵ SOkA Kutná Hora, ZŠ Dobrovítov, Pamětní kniha 1914–1945, kn. č. 5, inv. č. 5.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 18.

⁴⁶⁷ Tamtéž, s. 20.

⁴⁶⁸ SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 47.

v Itálii či Bohumil Hroch (1899–1916), který padl na Piavě v Itálii. Zmiňuje se také o válečných půjčkách a o podpoře válečných invalidů.⁴⁶⁹

Školní kronika obce Miskovice hovoří o atentátu na císařský pár Žofii a Františka Ferdinanda v hlavním bosenském městě. Dále bylo připomenuto výročí zesnulého císařského páru ve formě bohoslužeb, kterých se účastnil „v *hlubokém dojmutí*“ i císař František Josef I.⁴⁷⁰ Dále jsou zde vylíčeny slavnosti spojené s osobou Františka Josefa I., jako byl jako již ve všech školních kronikách 2. prosinec, kdy se ve formě tzv. „Dětského dne“ slavil počátek vlády Františka Josefa I. Posléze je v kronice vyjeven i celý průběh slavnosti, které se samozřejmě účastnili učitelé i děti – nejprve se konala mše, po jejím skončení se učitelé s žáky odebrali do školy, „*kde obraz Jeho Veličenstva květinami a praporky vyzdoben byl. Slavnost zahájena proslovem řídícího V. Ležnovského.*“⁴⁷¹ Dalším bodem programu slavnosti byl proslov, který měl žákům přiblížit význam „*66. letého panování našeho nejmilostivějšího císaře Františka Josefa I.*“⁴⁷² Pak následovala báseň a zpěv Rakouské národní hymny. Tento den byla také vykonána sbírka ve prospěch České zemské komise. Dále se ve zdejší obci děti podílely na vybírání 7. a 8. válečné půjčky. Je zde také zmínka o návštěvě císaře Karla I. nebo o přerušeném vyučování z důvodu nedostatečné zásoby topiva.⁴⁷³

Společnými tématy u obou typů kronik je vyobrazení atentátu na Františka Ferdinanda d'Este. Dále obě kroniky řeší válečné půjčky, ale ve školní kronice je kladen větší důraz na výchovné hledisko, tedy rakousko-uherskou propagandu. V obou typech kronik jsou také informace o charitativních akcích, jako bylo výše zmíněná podpora invalidů či u školní kroniky sbírka ve prospěch zemské komise.

⁴⁶⁹ SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5, s. 50.

⁴⁷⁰ SOkA Kutná Hora, ZŠ Miskovice, Školní kronika, 1898/1899–1934/1935, kn. č. 8, inv. č. 8, nestr.

⁴⁷¹ Tamtéž, nestr.

⁴⁷² Tamtéž, nestr.

⁴⁷³ Tamtéž, nestr.

8 ZÁVĚR

První světová válka znamenala celoevropský konflikt a nikdo neočekával, že se válka protáhne na čtyři dlouhé roky. Po vojínech zůstaly jen prázdné hospodářské usedlosti a ženy se i přes obrovskou bolest a strach o manžela, snoubence či milence musely zapojovat do činností, které jim bez jakéhokoliv přičinění přidělila válka. Z mužů se náhle stali vojáci a život obyčejných hospodářů se změnil v nejistou budoucnost. Sny a plány mladíků i otců tak vystřídalý zákopy a beznaděj zítřků.

První světová válka se týkala i obyčejných lidí v obcích, nejen vojáků v zákopech. Ti byli najednou odkázáni sami na sebe. Nastala hyperinflace, rozmohl se černý trh a lidé ukrývali zásoby před sousedy i úřady. To co se obvykle považovalo za samozřejmé, mělo v této době převzácnou hodnotu.

Kroniky popisující válečná léta slouží také jako informační zdroj, kdy se z nich můžeme například dozvědět, že od určitého ročního období už nebylo v Kutné Hoře k dostání například uhlí, nebo o událostech, které byly spojeny s atentátem na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda a Žofii Chotkovou, který byl poslední kapkou mnoholetých bojů a napjatých evropských vztahů. Téměř ve všech obecních kronikách se vyskytují záznamy o průběhu mobilizace nebo o každodenních záležitostech obyvatel jako byla rekvizice, soupis obilí a zásob, přidělový systém, maximální ceny potravin a jejich nedostatek, s tím související černý obchod, strach z udávání, zmínka o Válečném obilním ústavu, vydávání prvních chlebenek či o upisování válečných půjček. Taktéž jsou zde zápisy o klimatických podmínkách, které byly důležité zejména pro zemědělce. Dále zde nalezneme údaje o odvodech konkrétních mužů a informace o přemísťování pluků.

Ve školních kronikách se často objevovaly informace, jako byl začátek a konec školního roku, a sním spojené mše a slavnosti spojené s výročími habsburských panovníků. Častou náplní kroniky jsou pomocné válečné akce, jako byl sběr listí, kovu, financí, prací na poli, vyhotovování různých věcí pro vojáky v poli v hodinách ženských ručních prací, žňová komise při soupisu obilí a zásob. Právě učitelé měli na starosti proslovy před zahájením slavností a projevy o císařových chvályhodných vlastnostech. I děti byly státem využívány pro jejich válečnou potřebu. Místo výuky teď měly na práci praktické činnosti a vzdělání se muselo odsunout. Kromě finančních sbírek, děti musely sbírat listí či nejrůznější kovy.

Školní kroniku považuji za zajímavější pramen. Nejsou zde zobrazeny jen události, které se bezprostředně týkaly chodu školy a dětí, ale i informace o každodenních událostech v obci. Vylíčenou tragickou událostí je zde popisování sarajevského atentátu. Dále dávají nahlédnout do každodenních činností dětí a jejich učitelů. Dále obsahuje statistické přehledy jednotlivých

žáků na začátku a na konci školního roku, jakého byli vyznání a kolik měli neomluvených hodin. Nechyběla zde zmínka o zdravotním stavu žáků, inspekci, která navštívila školu či návštěvě vzácných osob.

Závěrem je třeba zmínit, že ačkoli se občané mohli z kroniky dozvědět o spoustě zajímavých informací, často to byly informace zkreslené a ovlivňované státním aparátem a nebyly tedy úplně vždy spolehlivým pramenem, jak to bylo například ve výše zmíněném osobním ego dokumentu – deníku legionáře. Kroniky bych tedy za pramen o dějinách první světové války příliš nepovažovala.

Bádání v archivech byla práce náročná, nicméně zajímavá. Informace z archivů byly nejpodstatnějším zdrojem pro tuto práci. Z deníku českého vojáka jsem zase mohla získat autentické a ničím nezkreslené zážitky přímo z dějiště války.

RESUMÉ

The First World War meant conflict for the whole of Europe and no one expected the war to carry on for several long years. Empty farmhouses and women who, despite the tremendous pain and fear of the lose of their husbands, fiance or lover had to deal with new life situations without any intervention assigned to war. Men suddenly became soldiers and the lives of ordinary householders turned into an uncertain future. Dreams and plans of young men and fathers were replaced with trenches and despair.

The First World War effected ordinary people in the villages, not only soldiers in the trenches. They were suddenly left on their own and had to stand in roles which were caused by the war situation. Hyperinflation came on, black market arised and people were hiding their supplies from neighbors and authorities. What used to be commonly taken for granted, had now great value.

Conventional chronicles are used as a source of information about this age. For example, we can find out about the events that were associated with the assassination of the Austrian Archduke Franz Ferdinand and Sophie Chotek as well as information about the subsequent declaration of the Serbian war. Almost in all municipal chronicles there are records of the mobilization, everyday residents matters such as requisitions, underwriting war loans or insurance of the first chlebenek, the allocation system, the maximum food prices and their deficiency, the related black trade, the fear of turning someone in, the mention of the Military Granary Institute. There are also records of climate conditions that were particularly important for farmers. We can also find data about individual men's surcharges and information on displacement of regiments.

Chronicles informed residents about the month from when there was no longer coal available in Kutna Hora, or that in November 1916 Emperor Franz Joseph I. died. There is also a note about the assassination of Franz Ferdinand and his wife Sophie Chotek, Duchess of Hohenberg, which was regarded as the last drop to increase tension between European relations. There's also information about the specific levies of men and about moving regiments. Very strong emphasis is put on members of the House of Habsburg, especially on Austrian Emperor Franz Joseph I. There is a description of these celebrations associated with his birthday, the day of declaration on the throne and later also the ruler's death. More notes about Habsburg dynasty indicates the death of the wife of Franz Joseph, Empress Elisabeth, known as Sissi, who was killed during the assassination in Geneva. There is also a mention about the fate of imperial couple Karl I and Zita. Also, there are records of climatic

conditions, or data which is presented to be the reason for problems in the village such as requisitioning, military underwriting loans and more.

School Chronicles let us insight into the everyday issues of children and their teachers. Typical for the school chronicle are notes about the celebration of various holidays in honor of members of the Habsburg dynasty. There were mainly children exploited for the good of the state. They had to go from house to house to collect money for the war purposes. Even this was carried out in a patriotic spirit. People have compassion for children and are willing to give money better. Teachers were in charge of speeches before the opening ceremonies and praised the Emperor's commendable qualities. In addition to financial collections, children had to collect leaves or berries for soldiers to make tea or collect a variety of metals.

School chronicle is considered as more interesting. There are not only events that are directly involved in the school, but also the events in the village. The events were more serious nature where we could learn about the Sarajevo assassination, or about everyday issues in the village. Even so, these chronicles appeared frequently tendentious information, such as the start and end of the school year, statistical summaries, the health status of students, Inspection, visits of the rare people, naval auxiliary events etc.

To conclude it should be noted that although citizens could learn from the chronicle a lot of interesting information, often the information was distorted and influenced by the state apparatus. Therefore they were not always a reliable source, which was the case in above - mentioned personal ego document - The legionary diary. I would not consider Chronicles as a source of history of the First World War too much.

Searching the information was very difficult, but interesting. Information from the archives were the most important sources for this work. From Legionnaire's diary, I could get an authentic and undistorted experience directly from the times of war. Putting these sources together, the work of the First World War chronicles Kutnohorska view was concluded and it can be beneficial to historians and the general public.

9 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

I. Nepublikované prameny

Obecní kroniky

- 1) SOkA Kutná Hora, AO Chotusice, Pamětní kniha městyse Chotusice 1906–1939, kn. č. 3, inv. č. 3.
- 2) SOkA Kutná Hora, AM Kaňk, Městský úřad, Kronika 1923–1932, kn. č. 10, inv. č. 10.
- 3) SOkA Kutná Hora, AMKH , Městský úřad, Kronika 1915–1928/ II.
- 4) SOkA Kutná Hora, AO Miskovice, Kronika obce 1855–1945, kn. č. 5, inv. č. 5.
- 5) SOkA Kutná Hora, AO Svatý Mikuláš I. díl, Pamětní kniha 1899–1981, kn. č. 3, inv. č. 3.
- 6) SOkA Kutná Hora, AO Žehušice, III. díl, 1910–1975, kn. č. 4, inv. č. 4.

Školní kroniky

- 1) SOkA Kutná Hora, ZŠ Církvice, Pamětní kniha školy 1898–1919, kn. č. 13, inv. č. 13.
- 2) SOkA Kutná Hora, ZŠ Dobrovítov, Pamětní kniha 1914–1945, kn. č. 5, inv. č. 5.
- 3) SOkA Kutná Hora, ZŠ Horka II, Školní kronika, 1904–1934, kn. č. 8, inv. č. 8.
- 4) SOkA Kutná Hora, ZŠ Hostovice, Válečná kronika, 1914–1919, kn., č. 5, inv. č. 5.
- 5) SOkA Kutná Hora, ZŠ Hlízov, Kronika školy 1893–1918, kn. č. 8, inv. č. 8.
- 6) SOkA Kutná Hora, ZŠ Hraběšín, Pamětní kniha 1843–1951, kn. č. 7, inv. č. 7.
- 7) SOkA Kutná Hora, ZŠ Kácov, Kronika školy 1891–1930, kn. č. 31, inv. č. 31.

- 8) SOkA Kutná Hora, ZŠ Malín, Kronika školy 1896–1918, kn. č. 53, inv. č. 53.
- 9) SOkA Kutná Hora, ZŠ Miskovice, Školní kronika, 1898/1899–1934/1935, kn. č. 8, inv. č. 8.
- 10) SOkA Kutná Hora, ZŠ Nové Dvory, Pamětní kniha, 1811–1937, kn. č. 24, inv. č. 24.
- 11) SOkA Kutná Hora, ZŠ Sedlec, Pamětní kniha, 1910–1925, kn. č. 41, inv. č. 41.
- 12) SOkA Kutná Hora, ZŠ Tuchtovice, Kronika školy 1893–1931, kn. č. 10, inv. č. 10.
- 13) SOkA Kutná Hora, ZŠ Úžice, Kronika školy 1900–1935, kn. č. 11, inv. č. 11.
- 14) SOkA Kutná Hora, ZŠ Žleby, Kronika školy 1833–1932, kn. č. 20, inv. č. 20.

II. Nepublikované prameny osobní povahy

- 1) Rodinným archivováním paní Mgr. Jarmily Brožové. Válečný deník Josefa Viktory, č. 1, 1914, nestr., Újezdec č. p. 13.

III. Publikované prameny

- 1) Podvysocké listy 1890 – 1921

IV. Literatura

- 1) BARTOŠ, Martin, ŠIMŮNEK, Robert (ed.). *Kutná Hora*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2010. *Historický atlas měst České republiky*. ISBN 978-80-7286-170-5.
- 2) BOROVIČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XII. b. (1890–1918), Praha – Litomyšl 2013. ISBN 978-80-7432-293-8.
- 3) ČORNEJ, Petr. *Ilustrované dějiny historie českých zemí*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment, 2002. ISBN 80-7200-704-1.
- 4) GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2005. ISBN 80-7341-563-1.
- 5) GRIMM, František. *Hora Kutná. Průvodce městem a blízkým okolím*. 1924
- 6) JELÍNEK, Jan. *Kutná Hora*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990. ISBN 80-7065-046-X.
- 7) JOUZA, Ladislav. Krásné město: *Časopis přátel Kutné Hory* 3, 2004.
- 8) KULICH, Jan. *Kutná Hora*. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2002. ISBN 80-86644-00-6.
- 9) KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 1997. *Česká historie*. ISBN 80-7106-252-9.
- 10) KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka: Robert Kvaček*. Praha: Triton, 2003. *Dějiny do kapsy*. ISBN 80-7254-448-9.
- 11) LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: Válečné dětství 1914–1918*. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-499-4.

- 12) LOPAUR, M. *Legionáři okresu Kutná Hora: (1914–1920)*. Kutná Hora: Státní okresní archiv Kutná Hora, 2001. ISBN 80-238-9371-8.
- 13) MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Kutná Hora. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1962.
- 14) MICHLOVÁ, Marie. *Byli jsme a budem, aneb, Česká každodennost 1914–1918*. Řitka: Čas, 2013. Český čas. ISBN 978-80-7475-024-3.
- 15) NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, 2000. ISBN 80-7021-305-1.
- 16) NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce 1. díl: Mým národům*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.
- 17) NOVÁK, Pavel. *Paměť krajiny: Novodvorskó-Žehušicko: průvodce cykloturistickou stezkou*. Kutná Hora: Kuttna, 2001. ISBN 80-86406-13-X.
- 18) Ottův slovník naučný. Praha: J. Otto, 1900. svazek 15 Krajčij–Ligustrum.
- 19) PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985.
- 20) RAMEŠ, Václav. *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Praha: Libri, 2005. ISBN 8072771752.
- 21) ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Česká historie. ISBN 80-7106-274-X.
- 22) ŠIMŮNEK, Michal, *Krásné město: Časopis přátel Kutné Hory* 3, 1998.
- 23) ŠIMŮNKOVÁ, Alice. *Krásné město. Časopis přátel Kutné Hory* 1, 2004.
- 24) ŠTROBLOVÁ, Helena – VANĚČKOVÁ, Jana – NOVÁK, Pavel. Průvodce: *Kutná Hora a okolí, Čáslav a okolí, Posázaví*. Kutná Hora: KIC Kutná Hora, 1997.

25) ŠTROBLOVÁ, Helena a Blanka ALTOVÁ (eds.). *Kutná Hora*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. *Dějiny českých měst*. ISBN 80-7106-186-7.

26) ŠŤASTNÝ, Radko. *Kutná Hora a okolí*. Městský národní výbor v Kutné Hoře, 1968.

27) VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969.

28) ZAVADIL, ANTONÍN, J. *Kutnohorsko slovem i obrazem. Práce veškerého učitelstva okresu. Díl druhý. Místopis okresního hejtmánství. Část I*. Kutná Hora: nakladatelství Karla Šolce v Kutné Hoře, 1912.

V. Internet

1) *Co to byly válečné půjčky za I. světové války* - Sokolovský deník. Sokolovsko [online]. 10. 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z WWW:

<http://sokolovsky.denik.cz/nazory_region/pucka20081006.html>.

2) České muzeum stříbra Kutná Hora: *Archeologický sbor Vocel* [online]. [cit. 2014-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-6-sbor-vocel>>.

3) Český statistický úřad. *Okres Kutná Hora* [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/11240/17826325/okr_kutna_hora.pdf/76a51301-6fa4-4108-aa49-971697a0f5c7?version=1.4>.

4) *Dobročinnost a veřejné sbírky za první světové války*. 1. světová válka a vznik Československa [online]. 10. 8. 2016 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://1914-1918.npmk.cz/node/73>>.

5) *Historie obce*. Chotusice. [online]. © 2015 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.chotusice.cz/historie-obce.html>>.

6) HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí*. NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2014/09/Kroniky_obci_web.pdf>. ISBN 978-80-7068-280-7.

7) Městská knihovna Kutná Hora: *UVČ – archiv* [online]. [cit. 20. 1. 2014]. Dostupné z: WWW: <<http://www.knihovna-kh.cz/node/1097>>.

8) *Občané Miskovic padlí v I. světové válce*: Kronika Obce Miskovice [online]. [3. 5. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.miskovice-kh.cz/kronika.html>>.

9) Obec – Oficiální stránky obce Paběnice: *Historie a současnost* [online]. 20. 3. 2016 [cit. 24. 4. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.pabenice.cz/obec-1/historie-a-soucasnost/>>.

10) *Prameny historiografické*. Wikisofia [online]. [cit. 15. 5. 2017]. Dostupné z WWW: <https://wikisofia.cz/wiki/Prameny_narativn%C3%AD>. ISSN 2336-5897

11) *Text přednášky z roku 2009 o školních kronikách*. Kroniky [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/kroniky.htm>>.

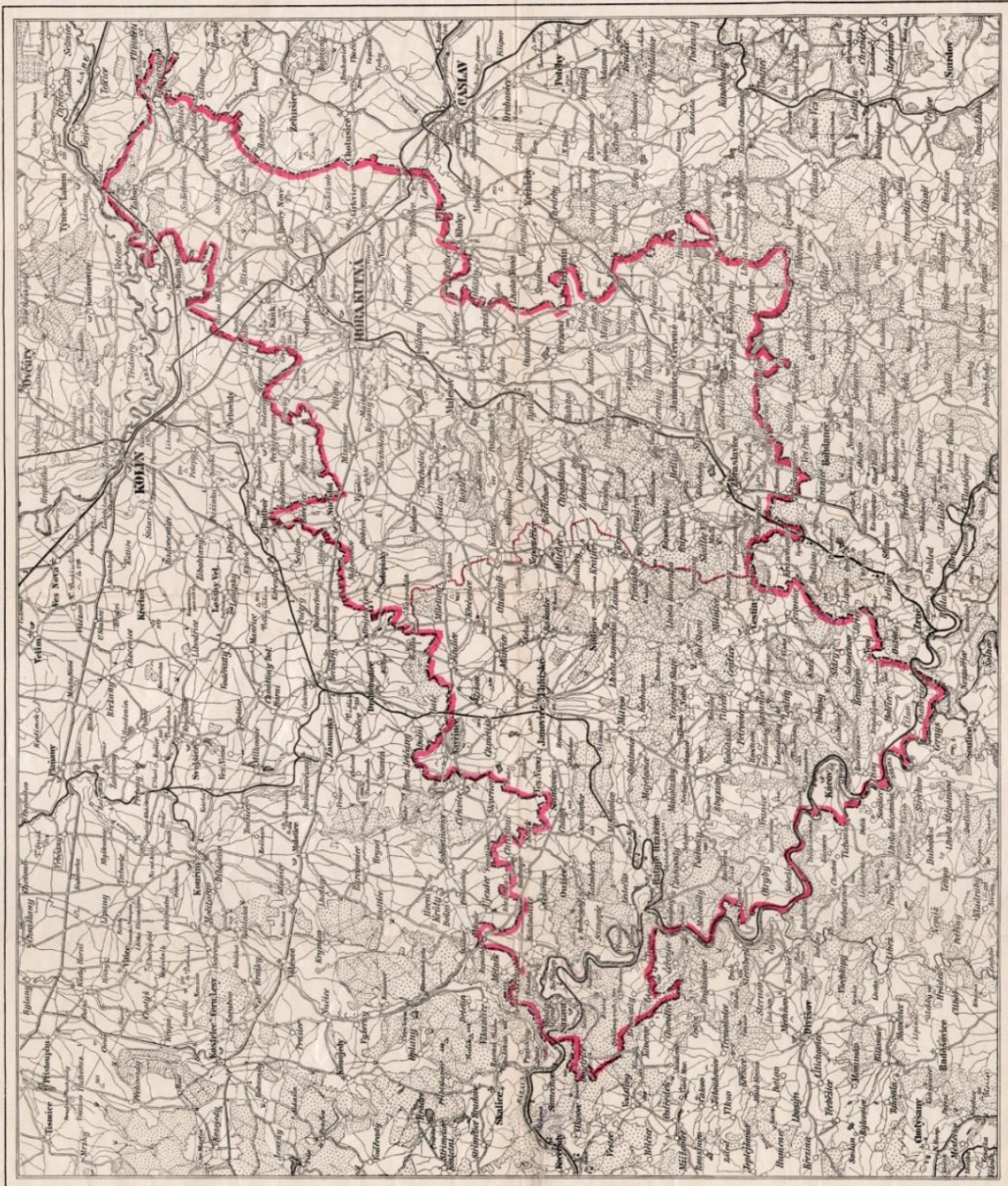
10 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Mapa Kutnohorského okresu

ÚAZK - II - 1, inv. č. 3526.

Příloha č. 1: Mapa kutnohorského okresu

OKRESNÍ HEJTMANSTVÍ KUTNOHORSKÉ.

Nakladem Jos. R. Věrnika v Praze.

Měřítko 1: 100 000

Kreslil Jan Šrp.

Štátní podnikatel mapy okresních hejtmánství.
č. 7.

